

آبونه بدلی : سنهك : ۴، آلتی آیلق ۲ روبله ۲۰ كاپك،
« وقت » برلن برگه آلوچیلارغه :
سنهك ۷، آلتی آیلق ۳ روبله ۸۰ كاپك در .

آدرس :

Редакция «ШУРО» Оренбургъ — Rédaction du «Chouro» Orenbg. our

نومر ۲۰

اورنبورغه اون بیش کونده بر چققان علمی و ادبی مجموعه در .

شهر آدمیر والوغ حادیر

آند ایندروب کوب آدمیر ایله برلکده جان
علی نئی قزان شهرینه یباردی . بو وقت جان
علی اونیش باشنده ایدی .

اڭ الوغلرندن باشلاب اڭ کهوکلرینه
قدر قزان خلقی عمه ما جان علی گه آند ایندیلهر ،
پادشاه خاتون (غورشادنه بیگه اولسه کرک)
وسیدلر جمله سی بیعت ویردیلهر .

بو وقتلرده نوغابلهر ایله قزانلیلهر آراسنک
یگی بر تجارت آچلوب بر برینه قاتشورغه
باشلامشله ایدی . نوغای میرزالری جای
کوننده کوچوب یوردیکلری وقت قزانلیلهرغه
یاقین کلوب آرالاشورلر ایدی . اوشبو
اختلاط سببندن قزان شهرنک اولان « نوغای »
فرقه سی کوچلانووب کندی ، بونلر اش باشنه
کلدیلهر . اوشبو نوغای فرقه سیناڭ محبتلرینی
چلب ایتمک فصدیل جان علی خان ، نوغای

(۱۰) جان علی خان

۱۵۳۵-۹۴۲

جان علی خان ، سرای خانلرینک بالالرنندن
وقاسم شهرینک خانلرندن اولان الله یار خاننک
اوغلی ایدی (۱) .

۹۳۷-۱۵۳۱ ده قزان کنازلرندن بولاد ،
اوزینک اتباعلری ایله برلکده صفا گری خاننی
اورنندن توشروب قزانندن قوغوب یباردیکلری
صوڭ مسقوا کنازلرندن اوزلری ایچون خان
اولرق شاه علی خاننک بر طوغمه سی اولان
جان علی بن الله یارنی یبار مکنی صورادیلر .
ویلکی کناز اوزینه صادق خدمت ایتمک حقنه

(۱) آلتون اورداده اولان احمد خاننک حنفیدی
اوله چغنی مرویدر .

ميرز الرزندن قز آلوب اولسهده باقىنلىق پيدا قىلورغه مجبور اولدى و بو طوغر وده وپلىكى كنازگه مشورت ايتدى و رخصت صور ادى . وپلىكى كناز ايچون قزان مسلمانلرى ايله نوغاي مسلمانلرنى دوستلاشمىرق و فاتشدرمق مطلوب دگل ايسهده جان على خاننك قزانده طوره امانلىقنى آكلادىقى صوكل مجبوري صورته بويله بر نكاح ايچون رخصت و بر دى . اوشبو سببدن جان على خان ، نوغاي ميرز الرينك معتبرلرندن ارلان بوسق ميرزا بن موسى قزى سيون بىكهنى نكاحلاب آلدى و اوشبو سببدن نوغاي فرقه سى طرفندن كندىنى تايمين ايتدىكى ظن ابلادى . فقط بو ظنى بوشه چىقىدى .

سيون بىكه عقللى ، تدبيرلى و غيرتلى بر خاتون اولدىغندن مسقوا كنازىنك اشارتى بويىچه حركت ايدوب طور مقده اولان جان على نك بويله معامل سینه رضا اولمادى ، مسقوا كناز بنه خادم صفتى ايله طور مقده اولان بر خاتونى اولمقدن ناراضى اولوب ، قزانك اولان سىياسى اشارتى كندى فكرى ايله يورتورگه اقدام ايله باشلادى . قزان ايچنده اولان قريم فرقه سىنى كندى طرفنده اولان نوغاي فرقه سینه قوشوب بونلرنك كوچلر پنى كوبايتدى ، حنى قريم فرقه سى ايله نابان تابانه ضد و تاتار فرقه سىنك اك نفوذلى اعضالرندن ارلان بولاد كنازنى هم نوغاي و قريم فرقه سینه قوشارغه موفق اولدى .

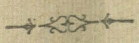
سيون بىكه فكر بنه موافق اوشبو فرقه لر قزان اداره سنى اوز قوللرينه آلوب گوزل بر ترتيبكه سالورغه طور دقلرى

وقت مسقوا كنازى واسىلى وفات ايدوب ، اولى ابوان ، نخت كه چىقىدى . عهد و صلحنى پاكار تور ايچون ديه مسقوا دن آدملر كلدىكنك جان على خان اوزىنك قور قاقلغندن سيون بىكه فرقه سىنك مرادلرينه خلاف اوله رقى ، مسقوا طرفندن طلب ايدىلدىكى ر ، شىلر ايله صلح و معاهده باصادى . ايشته بوندى صوكل قزانده طنهنق تمام بئدى ، سيون بىكه رضالغى ايله مى ، دگلمى بولاد ميرزا كىزلى صورته قريم ولایتنه آدم بياروب . صفا گرى خاننى تكرار قزان خانلغينه دعوت ايتدى . بولاد ميرز انك آدملى ده بر فرصت وقتده جان على خاننى قزان شهرينك طشینه آلوب چىقوب ، قزان بيلغه سىنك بارنده اولتردىلر (۱) . بو واقعه ۹۶۲ - ۱۵۳۵ تارىخنده كوز كوندده ستاير آينده اولدى .

جان على خاننى اولدرمك طوغر و سنى غور شادنه بىكه نكده دخلى اولدىغنى خبر و يرو چيلر واردر .

جان على خاننك قزانده اولان خانلىق مدنى آنچق دورت ييل مقدارنده اولوب ، اولدرلدىكى وقت ياشى ده بكر ميده ايدى . قزان ميرز الرينك برينك قزى اولان خاتونندن اولسه كرك بر قزى وار ايدى . مز بوره نى ايسه استرخان كناز لوندن قايبولا كىناز آقور بك اولغى نكاحلارنوب ، عمر پنى مسقوا ده كچر دىكى مرويدر .

(۱) قارامزين ج ۸ بيت ۳۱ . استفاد الاخبارنك : «جان على قزاندىن طرد و ايجاد ايدىلدىكى صوكل مسقوا ده اولدرلدى» ديدىكى سوزينك ماخذنى بزه معلوم اولمادى . استفاد ج ۱ بيت ۱۳۲ .

مقاله لر

امريقا فكلرى

۲۲

صونى نىچون اوغرلامازلر؟

انسانلر ننگ كلچك كونده عقللى كمالت ناپاچاغنده شبيه يوق. شول وقتده كوكلر نندن مال محبتى واقچه جيبق عادتى تمام يتار. بو سوز مزه عجب ايدوب: «آدملردن مال محبتى بتمك ممكنى؟» ديه سؤال ايدم چكلردن. بوگا ايسه جوابم: «صو اوغرلا وچينى كوردن بنگز مى؟» ديمكدن عبارتدر.

آدملر نىچون مال جبار و نىچون آشا محبت ايدم لر؟ چونكه مال، معيشت نىگزي اولوب، هر شى مالغه توفتار، اسان اوز بنگ مقصودينه مالدين باشقه ايرشه آلماز و مالدين باشقه راحت كورمكده ميكن دگلدر. انسان، بو كونگى و كبله چكده اولان حاجتلر نندن عاجز اولماسون اىچون مال جبار. فقط بر زمان كبله چكدر كه بو كونگى عقللى آدملر ننگ يوق بار زينت و اوينچلرغه التفات ايتمادىكلرى كپى مالغه هم التفات ايدن اولميه چقدر.

وحشى قوملرده بيوك آدملر اوزلرينسه زينت اىچون بورنلرينه ايرنلرينه تيمر لر آصار لر اما مدنيتلى خالقلر بوگا اصل التفات ايتماز لر بلكه بو شينى يوزنى بوزمق ديه حساب ايلر لر. بو كونده بزم مال اىچون اولان محبتمز ايشته

اوشبو وحشى آدمنگ بورننى تيشوب آصاچق تيمر گه احتياچى قىبلندن وحشيك نمره سيمدر. انساننك اڭ محتاج اولان نرسه سى دنباده صودر. صودن باشقه ياشامق انسان اىچون ممكن دگل. افريقا و امريقا صحرا الرنك صو اوغرلامق سببندن الوغ واقعه لر اولور. اما بزده صو اوغرلامق و بوندن فورقهسق يوقدر.

انسان آصوب قوبهش كولما كيننگ، قرده اوتلاب بورمكده اولان حيوانيننگ اوغرلانوندن فورقور. كوب وقت اولور تاوق بومر قاسى وچبر قيسى اوغرلانور، بونلر هر برى اولهچق شيلردن. اما صو اوغرلانق و بوننگ اوغرلانمه سندن فورقهق عادتى يوقدر. هالبوكه صو، انسان حياتى اىچون برنچى سبب ايدى.

بوننگ حكمتى نه شيدر؟ حكمتى ايسه: صو، خالقلر اىچون يتارلك مرتبه ده مولدر. كرك وقتده تابولانهچق نرسه، چيوب قوبارغه ضرورت يوقدر. بر كيمسه ايدل صوبنى اوغرلاب بورر اولسه آندن بتون خالق مسخره ايدوب كولر لر و: «اى احمق بومباح اولان صونى بويله مشقتلانونب اوغرلاب بورو كده نه معنا وار؟» ديه شلته ايلر لر.

ايشته بو كونده ايدل صولر ينى اوغرلاب بوروچى آدملر گه آينولنه چك سوز، كبله چك

سندە بولمازلار . ايشتە انسان كمالت كە بىند يكدىن صوڭ باشقە شىلردىن ھەم اوشبو قىيلىدىن فائىدەلنە بېلور و شول وقت مال چىيارغە دە حاجت كورلماز .

بو كوندە انسانلار كەلەچكىنى فېكرلىمىدىن زىيادە اوتكان زمانلارنى تىقتىش ايلارلار . و اوتكان زمان نارىخىدە بىر قىر آدملىردە اوز لرىنىڭ طوغلانلارنى اولان آدم بالالارنىڭ باشلار بىنى كىسوب طورمق حقى اولدىغىنى ، و دىين باشلىقلارنىڭ سىراپلارنىدە تىققان روشندە آدملىر اولدىرلاروب طوردىغىنى كوررلردە بونلارنى بىوك وحىتلردىن صاناب نىفرت ايلارلار . لكىن انسانلردە لازم اولان عقل ھنوز يوقلار . انسان تامام صىيلىق دورىدە در .

اشكار صورىدە حق اىمىدىن كىشى اولدى رلوب طورمق عادىتى ، درست بو كوندە بىمشىدر . اما مال چىيىق و مال سويەك وحىشى لىكلرى ھنوز قالمىشىدر ، بىر آز عقل كىرەك ايله انسانلار بو وحىشلىكىدىن ھەم خلاص اولە چىقلاردر .

بىر زمان كىيلور انسان ، يالڭىز ايش ايشلامك و اوزىنىڭ قارىنداشى حقدە گوزل معاملى ايتىمىدىن كىنە لىت تايار و اوزىنىڭ مال چىيىقى باشقىلارە جىبر ايدىكىنى اكلار . ايشتە اوشبو كوندە دنيا خىزىنەسىدىن قارىنلار و پاشلار ، سلامت و خىستەلەر ، ايلار و خاتونلار جەملەسى عدل بىر نظام اوزرىدە فائىدەلنورلار . (رسول اكرم افندىمىزنىڭ ، بىر زمان كىيلور ، صدقە آكورفە كىشى تايلماز ، دىدىكى زمانى اوشبو زمان اولور) .

۲۳

دنيا و مدنيت

مدنيت ترقى ايتوى ، ھنر و صنعتلرنىڭ آرتوى اېچون ھىسرتلانوجىلار بىك كوبىدر .

بىر زماندە < روكتىلر > گە ھەم ايتولنە چىكدىر . روكتىلر بو كوندە آمرىقادە اڭ باى بىر آدمىر ، اوزىنىڭ مىلىكىدىن كىرەسىن چىقاروشونى صانوب بابوب طورر .

اي آدمىلر! بىردە اولان خىزىنە بو كون بىر بوزىدە اولان انسانلار قىر دىخى اوي و يوز الوش قوشلىدىغى تىقدىردەدە پىتارلك و آرتوب فالورلىق درجە دە كوبىدر . اوشبو بىردە اولان خىزىنەدىن تىگىز فائىدەلنورگە وقت پىتمادىمى؟

انسانلار ھنوز صىياوت مرتبەسىدە اولدىقلارنى سىيىدىن ھەر اشلرى طىح ، انانىت ، حب نىفس گە ، بىنا غايە ھەر ھىر كىتلىرى مال سويەك اصولىنە مېتىدر . فقط پىك آزغىنە كىيەسەلر اوشبو اصول اوزرىنە ھىر كىت ايتىمىدىن اىمىن اولمىشلاردر .

نىوتىن < جاذىبىت > قاعدەسىنى كىشى ايتىمەسى مال سويەك اصولىنە مېنى دىگىل ايدى . بو طوفىرودە نىوتىن ھىچ كىم گە باللانماش ايدى . قانۇمبەدە ، آرىفاننى تاىمىدە اولان زىھىتلىرى مال سويەك اېچون اولماشىدر . دنيا دە آدملىر اېچون اڭ فائىدەلى شىلارنى تاىبوچىلار فقير آدملاردر و نىقىر حاللاردر . وفات ايتىمىشلاردر .

انسانلارنىڭ ھىياتلىرى اېچون اڭ ضرور شىلار صو ايله ھوادىر . شوبىلە ايسە دە صونى اوغىرلاوجى و ھوانى دە شىبىشە گە طونوروب چىيوب يوروجى كورلماز .

انسانلارنىڭ ھىياتلىرى اېچون اڭ ضرور اولان صو ، ھوا و قوپاش نورىنى طىبىعت ، دنيا خىلقلىرىنە تىگىز تىقسىم ايتىشىدر . بونلارغە محتاج اولمىە چىقلارنى بىقىن صورىدە بىلدىكلر ندىن انسانلار بونلارنى چىيوب قويمىق آرزو

اوله چقلرینی سبزارلر واولگبیلرنڭ کونلرینی یاراتوب صاغورلر.

ایشته سزله بو بهنلرگه بر مثال :
فرض ایدگز دنیا ده بالا طوغتی و طوغدر
مقدن خبری اولمغان بر خاتون بالا طوغدردی.
بونڭ طبیعی حاللرنن ده اصلا غبردار دگل.
بالا ، خاتون (آناسی) یاننده باتمش ، قول
و آياقلىرى ایله اوینامق در.

بر آدم بو خاتون غه : «سنگ او شبو
بالاڭ زور بر آدم بولوب اوسار ، اوزی
یورر و آشار ، زور تاشلرنی کوتساروب
تاشلار ، لازم اولدیغنده صوغشور وهر شینی
اشلار» دیبور اولسه ، خاتون ده بوسوزدن
شادلانوب : «اویله ایسه بونڭ تربیه سی
حقنده اجتهاد ایلمک لازم ، زور اوسدیکی
صوڭ بو ، بندن مستغنی اولور ، بن ده راحت
اولورم» دیبور.

اون سکز باشارینه یتدیکنده بالا بیوک
بر بگیت اولدیغنی آناسی کورر . فقط بو
وقت بونڭ آناسی بختیار اوله چقمیدر ؟
هیها! زیرا بگیت اولان بالا ، هر شینی
ایشلی بیله در ، فقط هر کون صوغشوب فایده
بو برینی ایگنکان بوله در . ترقی ایتمش ،
فقط بالان سوبلی ، لازم درجه ده آنا و آناسنی
حرمت ایتمیدر . ایشته دنیا ده بالالرنڭ مسئله
لرننن و طبیعی حاللرننن خبردار دگل
خاتون بو وقت قایغور و بالانڭ ده اوز
یاننده صبی وهر شیدن حاجز اولرق
یاندیغی وقتلرینی صاغور و شول وقتلرنڭ
کیرو فایده سنی آرزو ایلر .

ایشته دنیا ده انسانلر ترقی ایتمیلر ،
فقط او شبو اون سکز یاشنده اولان بگیت
قیبلندن ترقی ایتمیلر . بو (بخار) الکتریکلرنی

بونلر آراشدن بری بیوک عالمردن اولان
«شارل واجر» اولوب اوزینڭ «ساده معیشت»
اسلی کتابنده دیبور : «اگرده کچن زمانلرده ،
کبله چکدن خبر ویرمک اوزره بر کبسه : -
کبله چک و قنده هنر و صنعت بیک آغه کپتار .
دیبور اولسه آنی ایشتوب طور وچیلر اویله
ایسه استقلال وحریت آرنور ، زحمتلر آزا
لور ، انسان ادبی جهندن کماله تابار ، دبه بر
حکم چبقارلر ایدی . حالبوکه بو کونلرنی
کوردک . دنیا ده سعادت وار! ونه ده انسان
ادبی جهتلر ترقی تابهشدر!» .

بزم کوزمز بیک ضعیف کوره در ، شول
سببدن احتمال که دنیا ده فقیرلک آرتدیغنی
بایلق ده بعض آدملر قولینه غنه جبولوب
طوردیغنی اوشنداق انصافی آزالدیغنی ، عدا
لت یتدیکنی کوررمز .

فرض ایدگز بو کوندن ایکینوز پیل
ایلك : «بروقت شوپله قورال اختراع ایدلنور ،
که آنڭ واسطه سیله بر کونده اون آدم گه
ینارلک قماچ اشلانور ، بعض بالالر بر کونده
میلپون خاتونلر ایرلگاندن آرنق ایرلرلر»
دیپوچی اولور ایسه شول عصر خلقلری :
«اویله ایسه اول وقت بالانچ هیچ کبسه بو
لنماز ، بتون آدمیلرنڭ کیوم صالوماری بتهچک
روقت اولور» دبه ظن ایدرلر ایدی . حالبوکه
اوشبو بورنغی خلقلرنڭ ظن ایده چک وقتلر
ینڭ شمسی بز ایچنده اولنوب ، مدنیت نه
قدر ترقی ایدر ، اختراعلر کوبایوب بایلق
سببلری میدانلاشدیغنی کوردیکمز ایله برابر
حیات نزاغسی کوچلاندیکنی ، دنیا کونمک
نهایت درجه ده آغراشدیغنی کورمکه مز .
اوشبو کونده دنیاڭ حالنی گوزل صورتده
پیلوچیلر ، کبله چک کون آدمیلرنڭ بختسز

باشقه لرغه جبر ايتمك اولدر ، بناء عليه سن نك اوشبو اصلگن اساسندن بوزوقدر .

متشرعون (بعضيلر) : ملكيت

حيات اجتماعيه ايچون ضروردر زبرا ملكيت اولماديغي صورتده اجتماعي نظاملر يتون بتونه بوزولمق لازم كلور . انسانلر آراسنده مسابقه (پارشو) قاعدهلري بئار ، بونك نتيجه سي ايسه يالقاولق واشسز لنگدر . ملكيت قاعدهلري محكم اولان مملكتلرده هر وقت بايق آرتوب طورر وبالعكس ملكيت قاعدهلري ضعيف اولان مملكتلرده فقيرلك حكم سورر . بناء عليه ملكيت طبيعي بر حالدر .

اشتراكيون : بو سوژ يالگن

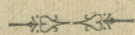
ايسكېلكني سويديكگن سببندن اولان بر وهمدن عبارتدر . ملكيت اولماديغي صورتده اجتماعي نظاملرينك بوزو اديغني . هنوز كور ديكگن يوقدر . زبرا اشتراكيون اصولينه بناء ايدان مملكت بو كونه قدر ميدانه كلاما مشدر . تجربه ايدلاماش وكورلماش بر شي حقتده شويله ويويله ديه سويلمك البته وهمدن باشقه اولماز ملكيت قاعده سي ضعيف اولان بر مملكت فقير و ملكيت قاعده سي كوجلي اولان بر مملكت باي اولور ايسه بونك سببي ملكيتك ضعيفلاسي و كوجلايگندن دگل بلكه نظامنك ثباتلغ و ثباتسزلغندن اولورغه ممكندر . بر شينك بر قاچ سببي اولديغي حالده يالگن بونگه سببني كوستروب وشوگا بنا ايدوب ده دعوا ايتمك درست دگلدر .

متشرعون (ايكهي دايلاگه كو

چوب) : ملكيت بر دن انسان عملينك نتيجه سببدر وايكچيدن ده انسان آنك ارستنده قولمي

خدمت ايتدررگه موفق اولديلر ؛ فقط هنوز صوغشوب وهر كون بر بريني ايهگا توب بوروچي ارن سگن ياشلي يكيت فبيلندن ادب جهتلري ، هنر نسبتنده ترقى ايتنه آلاما دي اوشبو سببندن كوب آدميلر اولگي وقتلريني صاغنورلر وشول كونلرگه كيرو قايتهممكن اولسه ايدى ، ديه حسرت تارتورلر . فقط بو فرض ، محال فرضلرنك بر بدر . دنيا هيچ وقت اونكان طرفه سفر ايتماز ، آرتده قالمش هر ومعيشت اصلا كيرو قايتماز . شونك ايچون هر بر مقصدني كبلچكدن ايزلرگه ومستقبل ايچون حاضرانورگه تيوشلي .

اي افنديلر ! الله تعالى وآنك فرمانلرينه ايمان كتورديكگن سوگنك : « آدمچيلك ، سعادت هم شرافت كبلچكده ! » ديه ايمان كتورگن ! (اي مسلمانلر ! اسلامنك ترقيسني واسلا ملرنك اخلاقلري نوزالوب اهل علم ومعرفت اولچقلريني ، اسلام ديني خرافاتلردن صافلا نوب رسول الله كتورمش دين اوست كه چيقا چغني و دنياده حكم سوره چكني هم كبلچكدن كوئوگن !) .

علوم عاليه درسلى

(باشي ۱۸ نچي نوميرده)

اشتراكيون : دنياده طور مقده

وكون كچر مكد بون انسانلر برابر اولد قلري حالده باشقه برينه ضرر ايدچك معامله ني قبيلق درست دگلدر . حالهوكه - اوزم ايچون كرك - ديه بر شبنني حاضراب قويوق

قويشىدۇر. خواجهسز اولان بىر نرسە نە باشقە لردن مقدم قول قويۇق واوزىنىڭ عملينىڭ نتيجه سى اولان نرسە سىنى انسان اوزىنىه خالصى الور، اوشبو سىدىن ملكيت هيچ نزاغىز طبيعى اولان حقلردنر. انسان بو دىناغە بتون بتونه بالانغاچ اولدىقى حالده كلى. قورالى وباشقە هيچ نرسە سى يوق ايدى. صوگره اجتهاد ايتدى، كوب مشقتلر كوردى-وفكرينى صرف ايدوب تىكشردى واپزلهدى وبونك سىدىن ده ايش ايشلاماك فكرينى مولاسى (الله تعالى حضرتى) كوگلىنه صالحى. ايگون ايدى، اشاق ساچدى، باغچه ياسادى، حيوان آصرادى وبونلر ايچون كوب اجتهادلر ينى صرف ايتدى. حالبوكه انسانلردن بعضىلرى كونلر ينى كىچىلرگە قاتوب طريشوب و اجتهاد ايدوب بوردىكارى حالده بعض برلوى بالقاولانوب، ياتور. بىرى، نابدىقى نرسە سىنى اقتصاد اوزىنىه غايت عقل ايله گنه مثالب صرف ايتدىكى حالده ايكنچى بر اسراف ايدوب چىسى بودلاب توگار، ارنىمى دگلىمى ايدىكى تىكشمىنى كوگلىنه اولسون كتورماز. بىرىنىڭ يىڭ بلا ايله تابىش مالىنى ايكنچى بر بالقاولانوب اشوناق شورتى ايچون اسراف ايدوب آدم ايله تيگر فائىدهلندىر مك هيچ عدالمت اولورمى؟ مذكور اجتهادلى آدم ايچون ده اوتىگى بالقاولانوب قىيلىدىن ابرنوب، بوت كوتاروب يانمق، مكن ايدى، بوتقىرچە بو آدم شويلا مالىنى تابىه چق ايدى، ايدى فقط اوزىنىڭ اجتهادى ايله تابىش مالى نيچون اوزىنىه مخصوص اولماسون؟ وبو نڭ نابدىقى مالىنه باشقەلر خصوصاً بالقاولانوب تىك باتوچىلر نه كىيى حق ايله فاتناشالار؟ حالبوكه بو آدمنىڭ مال تابوونده هيچ كىم ايچون جبر يوقسۇر. هيچ كىمە جبر ايتما كىسزىن وهيچ كىمنىڭ حقىنى

تلى ايتما كىسزىن نابدىقى مالىنه باشقەلرنى شريك ايلمك عىن جبر وعىن ظلمدۇر. درست! انسان هيچ نرسە خالق (ياراتا) آلميدىر، شويلا ايسهده اوزىنىڭ اجتهادى وطريشلىقى سىدىن بعض بر آرن شىارنىڭ قيمتى آرن او كوتارلەر، فائىدهسى كوبايه در. بىر نرسە گە يارقىز اولارق بۇردە باتوچى تاشنى آدم اوغلى بونار، شومار تور، بو يار وزىنىلر وبو سىدىن قيمتسىز اولان اوشبو تاش قدرلى مال اولور. شىبهه يوقدركه بونڭ قيمتلى تاش اولمەسى مذكور آدمنىڭ قول كوچى نتيجه سىدىر. زىرا. بۇردە باتدىقى وقتندە هر كىم كوزىندە حقير صانالور ايدى.

اشترا كيون: نرسەلر نڭ قيمتلىرى كوچ

اجتهاد سىدىن اولور ايسه بىر آستوندىن چىقارلمقده اولان كومرلر، اصل تاشلر، آلتون وكوموشلر، باقر وتيمر كىيى معدنلر ملكيت سىبى نابدىقى ايچون - چىقاروچى اشچىلرنىڭ اوزلر ينىه ملك اولمەسى لازم كاور. زىرا بو شىلر آنلرنىڭ كوچلىرى ايله حاصل اولمش و اجتهادلر نڭ نتيجه سىدىر. لكىن نيچوندىر بويلا ماللرنى اصل ايشلاوچىلر دگل بلكە باشقەلر جبالو. بىر گروه خلقنىڭ بويلا روشدە زحمتلر چكوب، جانلر ينى اولم قورقنچلر ينىه تاشلاب مال چىقاروچىلر نڭ عمللرى نتيجه سى اولان شىلرنى باشقەلر نه كىيى حق ايله اوزلر ينىه آلار و حكومتلر نيچون اوشبو باشقە آدملرگە ياردم ويروب طورە در؟

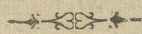
مەشروعون: بىر دن چىقار دغلىرى

شىلرنى ايشلاوچىلر مالك اولمادىلر نڭ سىبى ايسه لك باشدە بر عقد توزوب، عمللر نڭ نتيجهلرى اوزلر ينىه اولمىه چىقى بلكە مذكور نتيجهلرى برابرىنه معىن اولان مقدار حق الاچلرنى شرط ايتدىكلر ندىنر.

ويبررگه ياندقلىرى حالده بوياش تىلى مذكور يوز بيگنى آناسىدىن فالمش مالدن نه كىي حق ايله مالك اولمشدر؟ البته كوچ واجتهاد نتيجهسى ديه آلماز سز.

متشروعون: مال آناسىنىڭ حقى ايدىكى ثابت اولدى. انسان اوزىنىڭ حقى اولان مالنى باشقەسىبنه هبه ايدە بىلدكى كىي ميراث ايدوبده قالدردە بىلور.

(آخىرى وار)

روسىيە مسلمانلىرىنىڭ ترقىياتى

روسىيە مسلمانلىرىندە صوڭ وقتلارده باشلا نەش ترقىياتى حقندە پروفىسور «وامبرى» نىڭ نەسەچە بىر رساله يازدىغىنى و آنىڭ معلم فيض الله افندى طرفىدىن تانارچەبە ترجمە اولندىغىنى ، بەض بىر مەھم يىرلارنىڭ «شورا» غە درج اولنەچغىنى اوتكان نەسخەدە يازمىش ايدىكى شول رسالەنى ترجمە ايتىدىكى وقت فيض الله افندى ، پروفىسور وامبرى نى طائىمق و آنىڭ بو ائىمى ايله اوقۇچىلىرىنى بىر قىر آشالدى رىمق اىچون اوزى طرفىدىن بىر قىر مەلومات و بېرىمىشدر . بىز اولاشونى يازوب ، سىكرە پروفىسورنىڭ فكىرىنى بىيان ايدەجىز .

فيض الله افندى دىيور :

«ۋىنگرىيانىڭ مركز اداره سى بولنان «بوداپشت» دارالفنونى نىڭ شىرق تىللىرى معلمى موسىبو «وامبرى» مەھوم مسلمانلارغە و خصوصاً تركلارغە پىك معلوم بىر خاندردە سېبىي

اشتراكىون: درست! اشچىلر شو يىل شرطلر ايتەلر، لىكن بويە شرطلر آنلىر طرفىدىن اختيار ايلە دىگل بلكە مضطر اولدقلىرىنە كورە در، زىرا بو كوندە بايلر، خدمت اهلينىڭ كوچلىرىنىڭ نتيجه سى اولغان بىتون دنيا بايلغىنىڭ اوستنە بىنوب خواجە اولوب ارطور مشلردر. اكرده آنلىر طرفىدىن قويمىش شرطلارغە ظاهرى موافقت كوسترماز ايسەلر اشچىلر آچ اولچىكلردر. بو سوزنىڭ درىستلىگىنى ايسە هر وقت اشچىلرنىڭ اش تاشلاب طور مقلرى اثبات ايلار. بونلر اوزلر يىنىڭ ابلەك اولغان مقلرى اضطرارى اولدىغى سببىدىن اوزلر يىنىڭ مقلرىنى صوراب ايش تاشلارلر، فقط آچ اولە باشلادقلىرى صوڭ يىنەدىن اولىكى خدمتلىرىنە قايتورغە مچبور اولورلر. دنيا بونىڭ قدر ظلم هېچ اولورمى؟ بو مرتبەدە ظلملر و ارشى تارىخى كورلورمى؟

اشتراكىون (دخى): بايان ، اجتهاد و قول كوچىنىڭ نتيجه سى و شونىڭ اىچون طبعى بىر حق ديه متشروعون دعوى ايتەدر. بو تقدىردە بونلر وارنىڭ خصوصارىنە نه كىي حق و بىرەر؟ زىرا وارث اولوب مال آلمق قول كوچىنىڭ نتيجه سى دىكلر. يوز بىگ اشچى گە كون تون ايشلاب طور دقلىرى مشقتلىرى بىر ابرىنە بالىكز آچ اولمازلك و بىر وب طور دىغى حالده ميراث اولارق آلدىغى يوز بىگ آقچە سى ايلە بوياش پىكىت ايتلر توبىدە ايلار، اولمش ايتلر يىنىڭ جنازەلرىنە بىگىلر ايلە آقچە توكلر، مەرم تاشلردىن قىرىنە احاطە بنا ايتىدروب يازدروب قوبار، عقىفە قىزارنىڭ ناموسلىرىنى بىر بادايلر، آلتون ايلە اوينار و كوڭلارگە كىمازلك تىللىكلرنىڭ جەلسنى قىلور. طوغرى سويلەگىز! يوزلن ايلە عائلە آچلقدىن جان

آوروپالوار ایچون فائده لی اولدیغی کبی ،
تاتارلرنک اوزلری ایچونک زیاده سبله شایان
دقتدر. بواثر، اوزلری اوج اعلاى مدنیتک
اولان آوروپالورنک، تاتارلرنک مدنیتنى
نه درجه ده طابقلرینى وآنلرنى نیچک طابقلر
قلرینى کویستر مکده در.

پروفیسور وامبری بو اثرنده، عالم
اسلامده حاضرگه قدر آوروپا مدنیتنه کررگه
طریشو چیلرنک بالکنز عثمانلی ترکی و هند
ستان مسلمانلری اولدیغی و بو صوکل زمانده
آنلرغه روسیه مسلمانلرینگه قوشلدیغی بیان
ایته در. پروفیسورنک بو اثرنک مسلمانلرنک
احوال علمیه و احوال روحیه سینه، با خصوص
ترک قومی نک اتحاد و ترقیسنه هائیکد بایناق
مهم فکولر درج اولدیغندن او قوچیلر مزنک
دقت بیورمه لرینى توصیه ایله مز. «
فیض الله افندیکنک مقدمه سی بونده تمام اولدی.
ایندی کله لم پروفیسور وامبری نک اوز
فکرینه .

تاتارلرنک مدنیتلرنورگه طریشولری

وامبری جناباری اوزینک رساله سنی بو
عنوانیل باشلادقدنصوکل اوشبوروشچه سوزگه
کریشه در: «اهل اسلام اچنده باوروپا علوم
وافکارینى آلورغه اکل زیاده قابلیت کور
ستکان، غرب مدنیتنه ترقی ایله، عموم
مسلمانلرنیده شول مدنیت که کرترگه خدمت
ایتکان قوملر اوج اولوب: عثمانلی
ترکلی، هندستان شرقی مسلمانلری، روسیه
تاتارلری در.

بوناردن عثمانیلر اون طوقزنجی عصر
نک نصف اخیرنده فکرا بگی حیات طابقلردر.
مسلمانلر اچنده اکل اول عثمانیلر آوروپا
مدنیتنى قبول ایتدیکلری ایچون باشده آنلردن

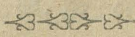
ایسه: الی آلتیش بیللردن بیری شرق نیلر
اینک توبنه بتارگه طریشووی، شرق ملتلر بیک
هردرلو عرف، عادت، فکر و قابیلرینى اکلار
ایچون هر زمان آنلر ایله فاتناشووی و باورو
پا مطبوغاننده شرق اقوامی حقنده درست
معلومات نشر ایتووی در.

ترک قوملرنندن اکل اول غرب مدنیتنى
قبول ایدن وینگولر (مجارلر) سیاستچه
عثمانلی ترکیلردن کوب یازدم کوردکلردن
هم آنلر ایله قان قرداشی اولدقلردن،
بونلر ترکیلرگه قارشو غیر خواه اولقنى وظیفه
انسانیت دبه بیللر و قوللردن کلدیگی قدر
آنلرغه یغشلق ایتووی لوازم حمیتدن
صانیلر. باوروپا ده شرق و خصوصاً ترکیلر
حقنده گی درست معلوماتنک منبعی پروفیسور
وامبری نک قلمندن عبارت در دینلسه خطا
اولمز.

ایشته بو ذات مسلمانلر حقنده آوروپا
افکار عمومیه سنی ارشاد ایچون یکنیدن بیوک
بر خدمتده بولونمش: آوروپاده کی مطبوعات
سیاسیه سینک اکل اشانچلی و اکل طوغری
مسککلیسی صانالغان «دایچه رونس
شاو» اسمنده «برلیسن» ده
چقا طورغان نمسه چه آیلق بر مجموعه گه
«تاتارلرنک مدنیت و معارف که طریشولری»
عنوانیل، روسیه مسلمانلرنک بکرمی بیلدن
بیزلی آوروپا مدنیت و معارفنى اکتساب
خصوصنده کویستردیکلر سعی و غیرتلرنک
تاریخچه سنی یازمشلر.

بو اثر، شرق احوالینه و با خصوص
روسیه نک قاراگغو پوچماقلرنده و اکل یراق
صحرالرنک اسمسز، جسمسز طورغان روسیه
مسلمانلرنک حاللرینه و قوللری بولماغان

هل فرانسز چه، نمسه چه، انگلېز چه او گره تيلو
 باب تحصيلنك آچقي صانالمقده در .
 بوندن صوك و امبري هندستان مسلماناري
 حقدن قصه غنه معلومات بېر وپ صگره ناتارلر
 غه كرىشه . آنى ده كله چك نومرده بازار مزه .

اسلام و عدالت

(باشي ۱۵ فېجى نومبرده)

لكن جهادى ايجاب ايدن اسباب مشروعه
 محدود اولوب، يابر سو معامل و حقارتدن
 طولايى نرضيه استحصال اولنوش و يا خود دشمنلر
 طرفندن ايديلن مهاجمانه مقابل و كنديلر ينى
 مدافعه ايدلمس و استقباليه تامين اولنمى
 كى مقاصد مشروعه اوزرينه اجر اولنمشدر (۱)
 ذاتا بوگون بكر منجى عصرده حقوق
 بين الدولت كوستردىكى حقوق خريده بوندن
 عبارتدر . شرع شريفنك اسباب موجهه
 هر بيه يى ممكن مرتبه تهديد ايتمه سيده حربى
 اولدقجه آزالتق ايجون ايدى . مع هذا
 عصر رسوالله بر چوق غزالر و سربه او
 وقوعه كلدى . فقط بونارنك هيچ برى اسباب
 مشروعه سندين باشقه ايقاع ايدلمى هر
 برى مياستجه بر مجبور بندن طولايى اجر
 ايدلمشدر .

بعث ايدمه لم تيللر ينى ساده لشدر مك و ادبيا
 تلىرىنى يئكى بر اصوله قويوق ايجون عثمانلر
 نك كوستردكلرى غيبت و موفقيت ، اسكى
 عثمانلى ادبياتنه واقف اولان هر كيمنى تعجب
 و حيرتله اچنده براقير مشهور كنعان افندينك
 پارلاق اشعار ينى ، ادبيات حقيقيه چه غايت
 بديع و قيمتدار اولان « تبصره عاكف پاشا »
 نى تخطير ايتدكجه و فرانسز اسلوبنك يازيلان
 صوغقى رومان و قصه حكايه لرى او قودقجه
 اوزمنى باشقه بر عالمده كوره من و تر كردن
 شويله زور بر ايشنك بولووبنه اشاناسم كيلىم .
 احمد راسم ، خالد ضيا ، توفيق فكوت ،
 شاعر امين بك ، حسين رحى كى ادبى
 جديده نك طوتوش اولدقلى اسلوب تحرير
 بوندن ايللى ييل اول طوتولوش اولسه ايدى
 اول محرر لر مجنون صانالير لر ايدى .

يا خود محب عزيزم نجيب عاصم افندى
 بوندن ايللى ييل اول چغتاي و اويغور لسانلر ينى
 تنقيد ايله اوغراشسه هر طرفندن استهزا
 كورر ايدى . حالبوكه ، حاضرنده ، مذكور
 اديبلر نك اثر لرى نك مقبول صانالمقده در .

عثمانلى تركلر تيللر نك كرسز اولان عربى
 و فارسى سوزلر نك طاشلا رغه و هر ترك نك
 آكلايه جفى صورتده بر مى نيل وجوده كيتور
 كه طريشه لر حتى املالريده لايقى و جهله
 اصلاح ايدلمكده در عثمانلى لرنك اصول تحصيل
 و معارف لريده اونكان عصر لغه نسبته بسبتون
 اوزگار مش و اصلاح ايدلمشدر .

بالتر مكاتب عاليه ده دكل ، رشدى و اعدا
 دى مكتبلر ينك درس پر و فراملر ينه دخى
 تاريخ ، جغرافيا ، علوم حكيميه ، علوم طبيعيه ،
 علوم رياضيه كى فنون جديده كرتلمشدر .

(۱) ايشته سوره توبه نك والا تقاتلون توما نكتوا
 ايهاهم هو اباخراج الرسول وهم بدأوكم اول مرة انخسونا
 قاله اهل ان تغشوه ان كنتم مؤمنين آيت كرىمه سنك
 حربى ايجاب ايدن سبيلنك بعضيلرينه اشارت واردر .

§

تلف اولوب كينديكى كىي ، ميلدونلرجه انسا نلرك سنه لرجه اوقراشوق ايله الده ايده بيلديكلرى نمره مساعبلرى بر قاچ ساعت طرفنده محو وهيا اولوب كينديك ده كور لمشدر .

هاصلى عقلا وحكمهنگ ترقيسى هيج بر وقت امراض يعنويه بى سوندره من (۱) . بنى بشرنگ اكثر بىي دائما هوا وهوسينه مغلوب اولوب شر وضرره انهماك ، حصلت رديئه سندن اصلا فوتاه ميور . بناا عليه اورنالغه چيقان نزاع سسلاسن حل ويبن الدول صالح عمومى عقد ايتمك ممكن اول ميور . انسان ، انسان اولارق باقى قالدېقى حالده ايلر وده ممكن دگل اولميه چقدر . اشته حضرت پيغمبر افندم زده بو حقيقتي بيلك يكندن «جهد قيامته قدر باقيدر» بيورمشدر (۲) . حضرت پيغمبر واصحابي ، امور سياسي لرندن عدل وحقايتنه صوگك درجه ده رعايت

اوزمانلر سلاحه صارالمقسزين حل مسائل ايتمك بسنتون امكان خارچنده ايدى . عربك قبائل متشكته سى هر برى مستقل بر دولت كسامش ؛ افكار لرى مختلف ؛ حسيات وجدانيه لرى متفاوت ايدى . جهله سنى بدويست ووحشت ايچينه دالمش ، هيج برنده فكر مدنيت اريانسامش ايدى . اورنالغى ظام قاپلامش وجهالت استيلا ايلمش ايدى .

جزيرة العربيه قومشو بولنان قوم لرك حاللرى دخى شايان مهونيت وبعثت مسعوديت بر روشده دگلدى . اشته اسلاميت بولنرك ايچنده ظهور ايتدى . شو عصر مزده بر طاقم غاوغاچي قبيله لر وعشيرتلىر ، كچوك دولتلر سونوب برلر بنده منتظم ويپوك حكومتلر تشكك ايتديكى وبو نلرك اكثر ننده مشروطيت واصل مشورت قبول اولدېقى حالده صالح عمومى عقلى وسلاحه صارالمقسزين اختلافلرگ حلى ممكن اولميور . هيج اولمازسه حربى ايجاب ايدن اسبابلر بيله تحديق ايتيله بيلديكى بوقدر . بين الملل قبول ايتديكلرى اسباب موجهه هيان بر حالده كينديور بر سببى اورنادن قالدرسه لر ، ديگر بويى يرينه اقامت ايديورلر . بولنر ده صوگك درجه آلاستيقيتلير ، كه بوز بېك درلويه اوريلوب چورلك خاصه سنى هيان محافظه ايديور . زمانه زده اجرا ايديلن بحار بهارنگ عددى اسكى زماناره وقوهه كلن بپوك وفائلى بحار بهارنگ عبتدن هيج اكسك دگلدنر . بلكه ده فانلر ودها وحشيانه اولوب انسانينه ايتد بكي ضررى آنلره قات قات فائى بولنور . هر شپده ترقى كورلديكى كىي بوننده دخى آثار ترقى ظاهر اداقده بولنمشدر ؛ بر قاچ دقيقه طرفنگ بيلكلرجه انسان

(۱) بر چوق فكر واحراك اربابى كور يورزكه انسانيت واخلاق نقطه نظرندن بر صاف قابل اول كشىي قن حائر اهميت اولماز .
(۲) فرض ايدلم : انانلر ترقى وتكامل ايدمرك هلاق جهتندن ده الك صوگك درجهيه واصل اولسونلر . كندبلرنده امراض نفسانيه نامينه برشى قالماسون . بتون انسانلردن افراطچى ونفريطچى وجدانلر بتوب برلرينه «وجدان مطمئن» يولشون بو نظريه بركون ميدانه چيقار ايه انسانلر ده بزم بيلديكوز انسانلر اولوب قالميه چقدر . حالبوكه بو قانون انساناره نظرا سوبلنمشدر . يك اعلى انسانلر تكامل ايسونلرده كنه انسان اولوب قالمونلر . لكن تكامللى نتيجهسى اولارق شهسز حرب وجهاديه چك سببلر ده بتهچك ؛ حرب وجهلده كندى طبيعتلر او رتاون قالدنچقدر . ضرر يوق . «جهد كنه باقيدر وحكمى دئمدر» دينله بيلور . زبرا سببگ انتفاسندن كهاك يوق اولوب كيمسى نىخ دكلر . يعنوبر تقدير سبب ميدانه كلورسه همان حكمتى اجرايه مساعه شرعيه دايم ديمكدر .

وسائر اشکباری و اوزرینه بیندیکلری حیوانلری « غنیمت ، صلب » (۱) اولار ق آلینه بیلیمکده ایدی .

اسپر لر ، اسایش همومیهیی اغلال ابدین ارباب فسادین اولوب اهدامی ضروری اولمده قهه اهدام ایتمک دگل ، آل بیله طوقندلرمن وهیج بر کونا اذیت ویرمیه مساعده ایدلمز دی . ز تکین ایسه بر فدیبه مقابلنده صالحو پرلوردی : بعضلری هیج بر فدیبه سن آزاد اولندیغی کورلدیکی کبی بعضلری صحابه لریک اولادینه یازی تعلیملری مقابلنده آزاد ایدلمکده اولمشدر . قیصه سی میدان حرب نه درجه مساعد ایسه او درجه موافق انسانیت هرکانده بولنلمسینه سعی ایدیلردی .

شمدیکی زمانمزه مرعی الاجرا اولان قواعد حقوقیه حربیه ، اسلام لریک بیک اوچوز قاچ سنه مقدم حربلرنده دین اسلام کوستر دیکی وجهه — اجرا ایندیگیلری حقوق حربیه به باشقه بر شی دگلدر (۲) .

§

حالبوکه قرون متقدمه وقرون متوسطه دن یاقین بر عصره قدر محاربلر هیج بر درلو وظائف حقوقیه حربیه ایله مکلف دگلمش کبی ، آلا بیلدیگیلری قدر اجرای شدت ایدیلورلر . خاطره کنورلمسی انسانه دهشت ویرن هر درلو ذالتی یاپیلوردی . وحشتلری هیج بر حد معقوله منتهی اولمیلوردی ، یونان

(۱) میدان محاربهده دشمن طرفندن اله کچن مال و متاعک بتون مجاهدین آراسنده تقسیم اولنان قسمینه « غنیمت » و ابراز شجاعت ایله ممتاز اولان یالکز بعض مجاهدلره ویریلن قسمینه « صلب » دینلور .

(۲) حقوق حربیه — وقت حربیه دولتورک رعایتنه مجبور اولدیغی قواعد .

ایتمشدر . مسلمانلر فتوحاتلرنده مغلوب اولان قومه گوزل و ناملی معامله ایتمش ، مذهب و عادات ملیه لرینه اصلا تعرض ایلامه مشدر . دایما بغیر حق اتلاف نفس ایتمک صافنمش لردر ، احکام شریعه نظررا بر ملته هیج بر سبب یوق ایکن اعلان حرب ایتمک جائز دگلدر . حتی حرب دها حقی اولوق ایچون تجاوزانگ اکل اول دشمن طرفندن وقوعنه انتظار اولنوردی (۱) . حربده یالکز سلاح استعمال ایدوب مقاتله ایتمک ایدین کیسه لره محارب نظریله باقبیلور ایدی . چولوق چوق و قادینلر ، اختیارلر دشمن صایلر دی . آنلره فارشو سلاح استعمالی نص نبوی ایله منع ایدلمشدر . محارب اولان کیسه لر دخی النده اولان سلاحی بر اقوب عفو و امان ایستدیکی حالده اولدرلمسی جائز کورلیدور دی . و معاهدات احکامنه تماما رعایت فرض ایدی .

سفیرلره احترام ایدیلور و اثناء حربیه دشمن عسکری طرفندن کوندرلن ایلچیلره هیج بر وجهیله تعرض ایدلمیلوردی . حضرت پیغمبر ، مجاهدین کرامه ، دشمنگ قولاق لرینی و بور نلرینی کسک و قارنلوق یارمق و آتسه یاقین کبی وحشت اجرا مندن منع ایدیلدیکی کبی بر مصلحت حربیه اولمدقجه اشجار مئره بی کسوب محو ایتمک و ضبط اولونان شهر و قصبه لریک معموه لرینی تخریب ایتمک جائز اولمادیغنی سو ییلورلردی . یالکز میدان محاربهده قالان اسلحه ، مال و متاع و مقتول اولانلریک اوزرلرنده بولونان پاره و البسه لری

(۱) « و قاتلوا فی سبیل الله الذین یقاتلوا بکم ولا تعدوا ان الله لایحب المعتدین » آیت کریمه سند بو نقطه لره اشارت واردر .

مدنیٹی ایچون خوف و مغاطرہ فی اقصای شرق دین
وصاری جنس دین کوتوب گویا خطا اینکانلرہ .
اصل زور مغاطرہ مسلمانلرہ ایش ! گویا ،
مشرق دین مغربکہ قدر صوزولغان اهل اسلام
نک مقدراری ۱۱۲ میلیون زیاده ، عہومی
مشترک تیللریده عربچہ ، بتون مقصودلریده
اتحاد اسلام ، جیولا طورغان اورنلریده مکہ
شهری ایش .

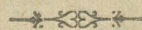
گویا بونلرنک مقصودلری اسلام نظرندہ
دینسز سانالغان خلقلری یریزندین محو اینمکدرہ .
گویا بو اسلام خلقی ، اوزلرینک کوچلرین
صنامق ایچون بعضا آفریقادہ ، بعضا افغانستان
وهند دہ اسلام چلبرینی طارنوب قاریلرہ . بر
کون کلچکدر ، کہ بونلر اول چلبرینی بار
فونلری ایله نغوب طارنہچقلر و شول کون
یاورویا مدنیٹی نک باشینہ بلای عظیم اولہ
چقدر .

مسلمانلرنک شول قدر یراق مسافہلرنی
قطع ایدوب مکہنی زیارتلری ، بو زورنالچی
نک فکرینہ بنا ، عبادت ایچون اولماینچہ ،
اتحاد اسلام حقندہ بربربل مشاورہ و مذاکرہ
ایچوندیرہ . بو محرر افغان مسلمانلرنک «آمو
دریا» دہ یوروچی روسلرنی طوتوب پاراقیلرینی
امیر ایدوب آلوب کیندیکلرینی و پار افسزلرینی
قتل ایندیکلرینی بیان ایته در . لکن بو دھوا
سندن پک فزووپک آچی پاغروم ایسلری کیله .
اھمالکہ بو محرر یهودیلر باشینہ قوپقان قیامتنی
مسلمانلر باشینہ دہ قوبداررغہ تلی طورغاندر .
محررنگ مسلمانلرغہ آچوی فاباروب بوغازینہ
یتدکدہ بر آز شفا طابیشدر . شویلہ کہ : گویا
«رؤہل» دہ کورشدیکلری وقت ایکی
حکمدار اتحاد اسلام حقندہ مذاکرہ اینمشلر
وبوگا مانع چارہلر طابیشدر .

قدیم اقوامی آراسندہ اثناء حربدہ چوچقلرنک
قادینلرنک محاربہ بہ اشتراک ایندیلرنک وایتہیا
نلرنک ہر بری دشمن صایلوب حیانتلری دائما
تہلکدہ بولنوردی .

رومالولر ، بونانیلر قدر اجرای ظلم
ایتیمورلرسدہ خصم اولان اھالیہ قارشو حر
کتلری ینہ بر حد معقول اوزرہ کیتیموردی .
قرون وسطی دہ آوروپالولر دخی اسلا
ملر مستثنی اولورق سائر اسیرلری اشکنچہ
یہ فویہزلر والی الابد اسارتک قالدرمازلرسدہ
دہ فقط قادینلر ، چوچقلر ، محاربہ کبی دشمن
صایلور و بو یولدہ معاملہ اولنوردی . یاقین
زمانلرہ قدر محاربہلر بو یولدہ دوام ایندی .
(آخری وار)

(دای ۶۶۴) م . حلیم ثابت استانبولہ

«اسلام مغاطرہ سی»

یاوروپالولرنک مسلمانلرغہ نظری پک
ھجاییدر . اگر مسلمانلر تجدد و تمدن حرکتندہ
قانداشماینچہ چیتدہ و تمام ایسکیچہ طورسہلر
یاوروپالولر بونلرنی متعصب دیلر . اگر آز
غنه حرکت ایدوب یاورویا مدنیتنہ باقنلاشور
غہ تلی باشلادیلر ایسہ بونلردہ بر «اسلام
مغاطرہ سی» «پانسلا میزم» کبی بر طاقم
خیاللر کورمگہ باشلیلر .

«پریرودا ای لودی» زورنالینک ۳۶ نچی
نومبرنک مسلمانلر حقندہ اوزون بر مقاله یاز
لمشدر . بونی یازغان آدمنگ فکرینہ بنا :
یاورویا دیپلوماتلری یاورویا وخرسنتیان

اولمادېغندن قطع نظر خيالى شيلر ووهملردن عبارت اولماي بلكه بحق بر تاريخ عالمينك سوزبني نقلدن عبارتدر. مذكور سوزبني معتبر ذاتلردن باشقه لرده نقل ايدرلر (۱). فقط تاريخ اخبارلرني نقل بابنده متخصصلردن اولديغي جهتهله ابن الاثير، باشقه لره كوره دغى انابنلى اولسه كرك (۲).

آخوند حضرتلرينك بو طوؤروده بزه اولان بحثي نه نقطه دن ايديكنى آكلاماقده اوقوچيلر البته زحمت چكمازلر. شوبله ايسه ده احتمالدن اهتر از اولارق بر ايكي جمله قوشوب ايضاح ايلر اولسه ق كنه ضرر اولماز.

بزه، هجرتدن ۲۱ نچي ييل وفات اولان (۳) خالد بن الوليدنك آقچه صوقدرديغنى سويلامشيدنك. آخوند ايسه ابن الاثيرنك: «اسلاملردن الك ايلك مرتبه اولرق درهم ايله ديار صوقدروچى عبدالملك بن مروان اولوب هجرتدن ۷۶ نچي ييلده صوقدردى» ديديكنى سوزى خالد بن الوليد طرفندن آقچه صوغولمق خبريني تكذيب ايلر، ديبور. آخوندنك بو حقيده بزه اولان اعتراض اوشبودر.

آخوند بحثنى بعض بر كيمسه لره آكلا تور ايچون ايضاح و تفسيرلر يازوب شغلندن يكمز حالده كنديمز ايسه بر شى آكلاماق بويله بر بحثنى آخوند جنابلرينك نيهون بزه

(۱) استطراد بوللو اولورق ابن القيم «اعلام الموقعين» نام اثرند، ذكر ايلر، ج ۱ بيت ۱۹۲، حكايه طرزنده اولورق ابراهيم بن محمد البيهقي «المعاني سن والمساوي» نام اثرند، هم بوگا اشارت ايلره ج ۲ بيت ۵.

(۲) مذكور سوزنى ابن الاثير «الكامل» ده ج ۴ بيت ۱۶۱ ده ذكر ايلامشدر.

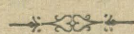
(۳) الاصابة، ج ۲ بيت ۱۰۰

«رؤهل» ده گي گيزلى سرلرني ژورنالچي البته بزدن كوبرك بلدر، هم حقي ده بار... بن بونده، بوگا رديسه فسلان يازوب ماتاشاچق توگلمن. فقط كوكلمه كبلگان برسوزنى كنه ايتوب كيمه من:

دنياده انسان بر بنده كه ظلم ايتمز سه هيج كيمدن خوف ايتماز، اگر باشقه لرغه ظلم ايتديگنى حس ايتسه مظلوملر نك انتقامندن اصلا امين اولماز.

مونه، باور پانك صارى جنس خوفى، ياكه اسلام مخاطره سى تعبیر ايتديكلرى خوفنك منشائى هم اوشبو اولسه كرك. باقى سوزنى ارباينه ترك ايتدم.

جمال عبيدالدينى - ترويسكى.

ايلك اسلام اچجهسى

(باشى ۱۹ نچي نومره)

III

خالد بن الوليد حضرتلرينك آقچه صوقدرديغنى انكار ايتنك يولنده آخوند جنابلرينك دغى بر دليل اوشبودر كه، ديبور: «ابن الاثير: - اول من احدث ضرب الدرهم والد ينفارى الاسلام عبدالملك بن مروان - ديمشدر. بو سوز خالد بن الوليدنك ضرب سكه ايتدرد يكنى تكذيب ايلر!...».

آخوند مقاله سينه كوره شايدان اعتبار بر شى اولور ايسه اوشبو جمله سى اوله چقدر. زيرا بو سوزى كندى مدعا سينه موافق اولوب

ایشته بحثنی آڭلارغه موفق اولمادیغمزنگ سببی اوشبودر. بزم سوزمز تمام اولدیغی صوڭ ، سوز نوبتی آخوند جنابلرینه کله چکدر . ایشته شول وقت الڭ برنجی « تنبیه » اری ایله اوشبودر بحثنی بزه آڭلاتور اولسه لر چوق گوزل اولور ایدی .

شمذیلک بز، آخوندنگ بحثنی علی العمیا قبول ایلوبده شوڭا کوره اوشبودر یرده جواب ویروب کتمکنی مناسب کوردک، شویله: ابن الاثیر اگرده مذکور سوزنی علی الاطلاق سوپلامش اولسه ایدی کندی استقرا وتفتیشینه کوره سوپلادیکنبه عهل اولنور ایدی . برشیننی تاہاماش آدمنگ سوزی شول شینی نابوچی ضررینه حجت اولماز و ایکنچی عبارتله : بر شینی تاہاماش آدمنگ خبری شول شینی تاہاماش آدم خبرینی تکذیب ایتماز . لکن مذکور سوز علی الاطلاق سوپلانمش اولمای بلکه شرعی و اسلامی (رسمی ولی) دینار و درہملره کوره در ، اوشبونڭ ایچون : عبدالمک بن مروانندن مقدم ، اسلاملر طرفندن درهم و دینارلر صو غولمقی بردن خبرلر ایله و ایکنچیین ده بو کونده موزه خانہلر ده عافلانمقده اولان آقچه لر ایله ثابتدر . ابن الاثیرنگ : « ضرب الدرهم والدنانیر الاسلامیة » دبه سوز باشی قویوب ده مقصوده کرشمه سی و : « وفی هذه السنة ضرب عبدالمک بن مروان الدنانیر والدرهم وهو اول من احدث ضربها فی الاسلام فانتمتع الناس بذلك » دبه سی اوشبودر سوزنی تاہامید ایلر ، زیرا « غیر رسمی » اولان آقچه لره « اسلامی » دپبولماز ؛ بلکه آنلر هر نه قدر اسلاملر طرفندن و آنلر حمایتنده صوغولمیش ایسه لر ده « سمیریة » ، « کسرویة » ، « بغلیة » ایراد ایتدیکنک سببنی نوشونه آلسادق .

شمذی بزم حاله سز « مریض وهو بدایوی الناس » مثلنه مصداق اولدی حقیقت حالک ، بویله بر بحثنی بزاره نیچون ایراد ایتمشدر ؟ درهم و دینار لفظلرینڭ حقیقت لغویه لری نه اولسه ده اولسون ، حقیقت اصطلاحیه لری « آلتون وکده ش کپساکاری » و ایکنچی عبارتله آلتون وکده وشدن صوغولمش آقچه لر دپمکدر . بونی اثبات ایتمک ایچون شاهد لر ، نقللر کتوررگه حاجت یوق . زیرا آخوند جنابلری کندیسی بونی انکار ایتماسه کرک . خصم انکار ایتمادیکی بر مقدمه فی اثبات ایچون دلیل ایراد ایلوب شغلتمک مناظره قاعده سینه کوره عیث بر میدر . کذاک « آقچه » سوزی بزم عرف و اصطلاحیزه آلتون ایله کوشدن صوغولمش اولان شیلرگه خاص اولمای آندن باشقه لر نه شاملدر . آخوند بونی هم انکار ایتماسه کرک . بنا علیه « آقچه » سوزی « در هم » و « دینار » کلمه لرینه کوره عامدر . هامنگ خاص اوزرینه دلالتی یوق ایدیکی دخی انکار ایدلماز .

« حیوان کوردم » دپبولمش بر سوزدن قارقالینڭ حتی عواملری ده ات کورمش ایش ده حکم ایتماسه لر کرک . دیک هامنگ خاص اوزرینه دلالتی یوق ایدیکنی هر کیم بیلور . اوشبوڭا کوره بزم « خالد بن الولید ، آقچه صوقوردی » دپدیکن سوزدن : « خالد بن الولید ، درهم ایله دینار صوقوردی » مضبو نڭ بر معنا آڭلاشلمازغه تبوشلی ایدی . زیرا باقر یاخود باشقه بر معنی دن ویا که بتونلای باشقه بر شیدن صوقور مق امکانی واردر (۱) .

(۱) واقعا بویله بر دعوانی ایدنلرهم وار . تاریخ مصر الحديث صاحبی دیور : « اما النقود التي ضربت في عهد الخلفاء الراشدين فكلها نحاسية وفي غاية الساطة كما ترى في الشكل ۱۹ ليس عليها من الكتابة الا صورة الشهادة بالحرف الكوفي ولم تضرب النقود الفضية في الاسلام حتى أيام الخليفة عبد الملك كما ستري » . ج ۱ بیت ۱۳۸ — ۱۳۹ .

سندہ پورمش آدمنگ کیم اوله چغنی سویارگه کوب حاجت اولماز .

ابن الاثیرنگ: «اول من ضرب الدرهم والدینار فی الاسلام . . .» دیدیکی سوزندن آندن مقدم اسلام طرفندن مطلقا آچه صویرلما دیغنی آکلارعه پارامادیغی کبی آندن صوگ هم مسلمانلرنگ صورتلی آچه لر صو قدر مادقلرینی آکلماق ده طوغری دگلدر .

مسکوکات عتیقه (نومیزماتیکا) عالمرندن تیزیغا وزین، مشاهد اولان ایسکی آچه لردن استدلال ایدرک دییور: «هر بلر ایران مملکتینی فتح ایتدی بکلری صوگ ایران آچه لرینگ اصوللرینی تمام صاقلاب طوتدیلر و شونکچون آچه لر ساسانیلر اصولی اوزرنده ایکنچی خسروننگ صورتی توشراوب یاننده اولان اوتلرینگ رسملرینه قدر برلکده صوغولور و آچه نگ تاریخی هم ده صوغولمش بری پهلوی حرف ایله بیان ایدلنور ایدی. اوشبو هادت طبرستانده ۱۷۸ نهی ییلغه قدر دوام ایدنی. اوشبو ییللرده سلیمان طرفندن صوغولمش آچه لرده ساسانی پادشاهنگ رسمی وارد» (۱).

خالد بن الولید آچه سی تمام روم آچه سی روشنگ اولدیغی مالک بالکز «خالد» اسمی تمام وکنیه سی اولان «ابو سلیمان» اختصار اوزرنک لاتین حرفی ایله یازلمش دییورلر. معاویه آچه سینک ده کسری آچه لردن اولان فرقی «پهلوی» حرف ایله یازلمش «معاویه» سوزی ایش .

هر حالک ابن الاثیر سوزی بو حاللرینی تکذیب ایتماز، آخوند ایسه کندهیسی تکذیب ایتدررگه اجتهاد ایته در .

(۱) پیتر بورغه آثار قدیمه جمعیتی کتابی ج ۹، بیت ۲۲۴ .

و «قبصریه» کبی اسملر ایله معروف اولورلر ایدی . ابن الاثیرنگ : «فانتفع الناس بذلك» دیدیکی سوزی ده شرعی درهم وشرعی دینار اوله چغینه آچبق بر دلیلدر . زیرا انتفاعنگ نسبتی هر بر آچه ایچون برابردر . عبدالملک آچه لرندن خلق انتفاع ایتمشلر ایسه بو انتفاع جهتنی باشقه بر نقطه دن قارامق لازم کلور . بوده ایسه زکات و مهر وقلندرده، درهم و دینارلری مثاللره تطبیق ایدوب شغللنمک مشقترلرندن قور تولماق جهندن اولور . واقعا بویله خاصیت عبدالملک آچه لر نده اولمشدر . طبری عبارتنده «اول» ایله «احدث» کلمه لری کلیا یوقدر .

ابن الاثیرنگ مصعب بن الزبیرنگ درهم و دینار صو قدر دیغنی تضعیف ایتمه سی (۱) درهم و دینار شرعی گه کوره اولسه کرک . بویله اولمادیغی حالده بو سوزی کندی استقرا سینه کوره در . بلاذری ایسه اسنادلری ایله ذکر ایدوب مصعب بن الزبیرنگ درهم صو قدر دیغنی دهوی ایله . اگرده حقنده اولان شهادة لرده مبالغه لر اولماز ایسه بلاذری ، عصر جهتنجه ابن الاثیردن مقدم (۲) اولدیغی کبی علم و کمال جهتنجه ده مقدم اولاجی آکلشلور . حافظ شمس الدین الذهبی حضرتلری بلاذرینی «اخباری» و «حافظ» لقب شریفلری ایله توصیف ایته و ابو داود السجستانی طبقه مندین ایدی (۳) دیه در . (۴) ابوداود السجستانی طبقه

(۱) الکامل، ج ۴، بیت ۱۶۱ .

(۲) بلاذری ۲۷۹ تاریخنده و ابن الاثیر عزالدین ابوالحسن علی بن ابی الکریم محمد ۶۳۰ تاریخنده و فاند در .

(۳) ۲۷۵ تاریخنده وفات اولان مشهور محدث اولوب سننی مشوردر .

(۴) تذکرة الحفاظ، ج ۳، بیت ۱۰۸ .

IV

آخوند جنابلری ، اسلاملرده ائک ایلک اولرق درهم و دینار صوقدر و چی عبدالملک بن مروان ایدوب ده آنک واسطه سبیل خالد بن الولیدنک آقچه صوقدر مقنی تکذیب ایتمک قصدیله دمیری سوزلرینی هم نقل ایلر.

بز دیپورز: تاریخ بر واقعه فی تزئیف ایتمک یا که اثبات ایتمک طوغروسنک «حیات الحیوان» کتابی دستور دگلدر. زیرا دمیری بو اثرینی تاریخ کتابی اولوق اوزره دگل، بلکه صرف محاضرات اولوق ایچون یازمشدر. بویله مجموعه لرده اصل مطلب تاریخ واقعه لرنی تفتیش و تدقیق ایتمک دگل، بلکه بتون بئونه بوکا باشقه شیدر. صرف محاضرات اولسون قصدیله یازلمش اثرنک مؤلفی کندی مقصدندن باشقه سی حقدنه اولان شیلرنک صحت و فسادینی اوستنه آلماسه کرك. مؤلف التزام ایتمادیکی بر فقره و حکایت ایل تاریخ شیلر اثبات ایدلنه بیلمورمی؟ ظن ایدرم که، بو سوؤال ساپ ایله جواب ویرنلرنک بری ده آخوند کندیس اولور.

هر حالده آخوندنک «حیات الحیوان» سوزلری ایله استدلال ایتمه سی بزم ایچون ضرر دگل، بلکه فائدهدر. زیرا بز مذکور اثرنی تاریخ اثبات ایتمک ایچون کافی دیه اعتقاد ایتمادیگمز سببندن آنده اولان سوزلر ایله بزم ضرره حکم ایدلماز. اما بالعکس، آخوند، آنی دلیل و حجت ایتدیکی ایچون آنک ضررینه مذکور کتابدن سوز نقل ایدر اولسه ق مناظره قاعه سی دائره سنک حرکت ایتمش اولورمز. دمیریدن نقل ایتمش سوزی ایله آخوند

مرادی حاصل اوله چقه سی و بزم سوزلر مز تکذیب ایدلنه چکمی؟ ایشنه بو یرده بونی بر معاینه ایدلیم:

دمیرینک: «اول من ضرب الدرهم والدنانیر بسکه الاسلام وکان علی الدنانیر نقش بالرومية وعلی الدرهم نقش بالفارسیة» دیه سندن مقصدی بزم یوقار وده تعریف ایتدیگمز موافق «رسمی» (اسلامی) درهم و دینار اوله چقدر. «بسکه الاسلام» دینیکی سوزی بوکا صریح بر دلیلدر. بوند بزم نزاعمز زور یوق. بز ایسه خالد بن الولید ایله معاویه نک «سکه اسلامیه» صوقدر دقلرینی سوبلامادک. آنار طرفندن صوقدرلمش آقچه لر کسر و یهوقبصریه ایدیلر. حتی دمیرینک «وکان علی الدنانیر نقش بالرومية وعلی الدرهم نقش بالفارسیة» دن مرادی اسلاملر طرفندن صوقدرلمش «غیر رسمی» (غیر ملی) آقچه لر اوله چی معلومدر. بوقسه دمیری عبارتته: «اسلامه ائک ایلک درهم و دینار صوقدر و چی عبدالملک بن ولید اولدی و آکا قدر اسلاملر آقچه صوقدر مادیلر» مضموننده بر معنا ویرلور اولسه سوزینک باشی آخرینه خلاف و آخری ده اواینه مذاق اولوق لازم کلور. زیرا دمیری سوزینک آخرنده: «وكانت الدرهم في ذلك الوقت هي الكسروية التي يقال لها اليوم البغلية لان رأس البغل ضرب بها الدرهم رضي الله عنه» دیپور. بو سوز ایسه حضرت عمر طرفندن درهم کسروی صوقدرلر یقینه آچوق دلیلدر. بویله اولدیغنده ائک ایلک درهم صوقدر و چی عبدالملک ایدی دیهکنک معناسی قالماز. خواجه نصر الدین افندینک باخچه ال صغر مسئله سنده اولدیغی فتوا سی قیلندن آخوند جنابلری «حیات الحیوان» کتابندن بزه ضرر و بوه چکنی اید ایتمش عبارتتی

لر الوغ بنالر قوروايله واك مهم سودا اورنلر
يني قولده ايتو ايله هم كورشيليريني بربرسى
برلن صوغشدروب هم اوزلرى صوغشوب
ضعيفلانوب طوروايله اول وقتده غى
آسيا ايله آروپا آراسنده غى سودانى
بلكه دنباده، كويمه گه او طوروب پورى
بله وبلغار بويينه يوزوب كبله الا طورغان
هر بر خلقاك سوداسنى اوز قوللرينه توشروب
همه تيره باق قوللرينى مادي و معنوي جيكو
ايله جيكگانلر، كورشيليرى و قارنداشلرى چواش
چيرمش و موردوارغنه حكملر ينى يورينته لر
وانلرني اوز تيللرى ايله سويلاشدرلر ايدى.
آسيا قوللرينك آروپاغه توكلوى يعنى
چنگز بالالرى قوللنده غى تانار - مغوللرنك
باصوى كبك تاريضى الوغ انقلابلر بولماسه،
(آندى الوغ اوزگارولر بلغارلرني غنه توكل
روماليلرني ده بوق اينكان) بلغارلر اوزاق
بشاو وكوللرني اوزلرينه ايارنو بولنده
ايديلر. كبلوچى مغول و تاتارلر شول سودا
دنياسينك مركزينى يمرديلر. لكن اورنبنه نى
ياصاديلر؟ ياكادن شونك كبك بر نرسه
قورماديلر. آروپانك شوقنده گى شول اوق
طاوسز، طاشسز يورور ايچون و سودا ايچون
يايلى اورنلرده وشول اوق صو بويلرنده
نيچه يوز ييللر طوروب جان بيرديلر: اقتصاد
نك قايسى جهتنه خدمت ايتديلر؟ شول وقتدن
باشلاب آروپانك شوقى اوزينك عالمگه
تاعثيرين و حكيمين بوغاندى و بو كونگه چه
ياكادن اول صفتغه مالك بولا آلغانى بوق.
تانارلرنك آروپاغه بلغارغه كبلولرى
وروسلرني، بلغارلرني آستين اوسكه كيترولرى،
اول وقتده اوديللرگه بولنگالاب انقراضغه
بول طوتقان روسلرني مادنا قلچ ايله بيكوبده

و محروم معنا اولان حكايىنى بتون غننه سى
ايله يازديغى حالده نوبت بزه فائده ويره چك
جهلگه بتد كنده: «سوزمز كوب ايدى مختصر
قيلدق!» ديه اوستى قبالى صورنده كچمش
وسوزينى ده بردن بر كشمشدر مسئله نك
فروعتنى بويل صورنده تفصيل ايله يازوب ده
اصل اساسه متعلق نقطه يه كلديكنده: «سوزمز
كوب ايدى مختصر قيلدق!» ديه ترك ايتك
آخوند كبلونك شائيلرينه لايق دگلدر.

هر حالده «حيات العيوان» سوزى
بو مسئله طوغر و سينك شايان اهماد
ايسه آخوند جنابلرندن زياده بزم ايچون
فائده ليدر. دمبرى، آخوند جنابلرينه ايكمك
ويرماديكى هر كيمه معلوم. فقل لمن يدعى في
العلم فلسفة * علامت شيدا و غابت هك اشياء.

«آخري وار.»

«شورا» سواليينه جواب:

(باشى ۹۹ نچى نومبرده)

اما اصل بلغار حكومتين و بلغار اهاليستين
چاغشدروب قاراساق اول بتونلاى باشقه. حا
كمگه اطاعت هر بر تانار و ترك روغلرنده بو
لغان كبك آنلرده هم قوتلى بولسه ده، آنلرده
عمومى اشلرگه اهميت، جماعت اشلرينه كوكل
بيرولر، سودا و هنرلر قوتلى ايدى، اشلانگان
اشلر و قيلنغان باولر خان كيفى ايچون توكل
بلكه وطن كيره گى ايچون قيلنه لر ايدى.
يايلى اورنلرغه هاجرلر فولونبستلر بيار و كبك
اشلرى بولسه ده آنلر تانارلر شكللى كوچه
لكنى سوبه طورغان توكل ايديلر. الوغ شهر

هر آنگه کیتونک نتیجه سی بر بتو» قاعدہ سی بوینچه، تاتار - مغوللرده اوزلری نسبتاً آز بولغان حالده هر بر تلاگان اوزلرنی قولده ایتو و تاتشوب او طورغان برلی خلقلر و قارنداش قبیلهلرنی اوزنکی لشرو و آنلرغه اوز عادتلرنی قبول ایتدرو کبک رواجلردن و نفسنی اوز سندره طورغان ترقیلردن صوگ، بنی بشرنگ عادتی برینچه آنلرده ده رواجه خیانت قیلولر شایع بولوب و آنلرده غی قوتنک اگ برنچی شرطی اولان خانلرغه اطاعت و فقط بتون مملکتده رگنه خانغه اطاعت کبی عادتلر بعض سبیلرگه بناء اوزگاروب، اهلینک اخلاقی بوز بلوب کیندی. پراق سفر، اوزاق صوغشلر سبیلی اهلی اش اشلادن بیزینوب بتدی، کیره کینی یکل نابارغه اوگراندی، اهلینک خلقی بوز بلدی - خانلق سودا لرینه کرشدیلر،

ایکنچی جوتدن، مملکت بر خاننک اوز ملکی سانالدی و اول خان صوکنده آنک بالالری مملکتنی ترکه مالی اورنینه بولیشدیلر؛ آنا اورنینه خان بولورغه بار سینگده حق بولدی. تاتار خانلرینک بو عادتلری اوزلری ایله هر وقت برگه ایباروب یوردی. بر خاننک نیچه بالاسی بولسه آنک مملکتی - ملکی اوز ندن صوگ شول قدر خانقلرغه بولیندیلر. خلق خان بالالریینک قایسی سی طرفنده بولسه ده قانونغه وار شیلیق قیلغان بولمادی و صوگره ق زمانلرده فساد اخلاق غه بیر لگان اهالی اوزی ایچون قایسی خان بابلی صاق کورنسه شونک یافلی بولدی و بر خاندن ایکنچیسنه کوچدی، خاننک بر بالاسی اورنینه ایکنچیسنی آلسیره باشلادی. خان بالالریینک نزالرندره تورلی باق خلقی تورلی خان طرفنده بولدیلر. بونلر ایله تاتار قوتینک اگ

معنا بیگماینچه قالدرو لری سبیلی آنلرنک ملی حیبتلرین اوپانوب، یتماسه فالیتاغه و آنک بالالرینه امتیازلر بیروب، تارالوب بنکان روس کنازلر کیرینی برلشدروب مسقوا کنازلکی قولینه تاپشرمق، اسقاندیناویا اطار ندن کنازلر کپتروب ده اوز باشلردن یاصی آلمغان اسلاولرغه، روسلرغه مسقوا حکومتی کبک بر حکومت یاصاب بیرو و آزاغنده آنک قولندن اوزلرنی هلاک ایتدرو کبی، فنا نتیجه لری هم بولدی.

بورنغی تاتارلر، همه یورت اشلرینی خانولرینه تاپشروب ایباری اوق اطو کبی اشلر ایله گنه مشغول بولغانغه، هم باشقه خانقلر ایله فاطشونی برده تلامگانکه یورت اشلرنده، سودا و هنر پابلرنده آنگه کیتارگه برده یابیلری قالغان. هر بر تاتار فورالی بواورغه و صوغشقه حاضر طوررغه حکومت طرفندن کوچلانگانگه کوره، تاتارلر تلاگان برارین تلاگان و قتلرنده قوللرنده ایته آلسه لرده، قولغه کرگاج نفت و آندن کره گنچه فائده انو عادتی و آنک تشبثی بولغانغه پک تیز نابا و پک تیز بوغالته طورغان بولغانلر. توب برلری اولان اورتا آسیا محصولدار اورن بولغانغه، طبیعت ایله آرتق کوراشمای، حاجت نرسه لرنی مشقتسز تحصیل ایتوگه و بعض برلرنی اول زمانده عیب ایتلمی طورغان صورتده قاچ یاردمی ایله بولسروغه اوگرانگان تاتار، مغول خلقی، شول عادتلرنی اوزلری ایله برگه آورو پاغده آلوب کیلدیلر. بویرده آندی عادتلرنی اوزگار توگه آنلرنی برنرسه ده کوچلامدی، بلکه هر وقت هر اشلرده آنگه چغو سبیلی آنلرده بو عادت ترقی ایتدی. تاربخنک «هر

مهم شرطى بوزولدى . آزاغنده انقراض ايله اش تمام بولدى .

شولاي ايتوب ناتارلر نك آسياده باشلا نغان اوزلرينه باشقه بر توسلى ترقيلرى آوروپاده كمالينه ايرشدى ومهم شرطلرى رعايت قىلدقچه دوام ايتدى . نهايت كيريسنه اورلدى . آنارغه قوشاغان بلغار حكومتى ده آنلر ايله بر كه منقرض بولدى .

ناتارلر نك، آوروپانك شوقينه وشول جمله ده بلغارلر اوستينه كيلولرندن شول نتيجه لر چقى . شول نتيجه لر فائىلى بولدىلر مى، ضرورلى مى؟ جو ابي معلوم ، سويلر كه حاجت يوق !

نجيب خليفين

قران ، آوغوست ۱۶

۱۹۰۸ نچى سنه .

برنجى تاثير

بلغارستانك استقلال اعلان ايتو خبرى استانبولده نه كى تاثير حاصل ايتديگنى آكلامق ايچون، استانبولك نشر اولنان «ملت» غزته سينك ۲۳ نچى سنتابر تاريخلى نسخه سنده گى باش مقاله نى توبانده عينا درج ايتدك .

بلغارستان

نتايج استبداد

بلغارستان، روم ايليء شرقىء بوسنه وطنه مزى پنجه طام و استبداد آلتنده ايكله تن . . ملتك خون مظلوم حميتى بر طور

غدارانه ايله اموب معو ايدن ادارهء رذيلهء سابقه نك نتايج سيئانى، دون بتون ملتك قلبنى بر خنجر تاثيرله پريشان ايتدى : بلغارستان اعلان استقلال ايتدى . . روم ايليء شرقى ايله دن كيتدى . . بوسنه هر سكه ده آوستر بابه التعااق ايتك اوزره بولميور !

شمدى، حق وعدالت، انسانيت ومدنيت كى قلب بشرى فريفته ايدن لطيف و روح استيناس كله لر له صرف خائفانه بر مقصد، صرف منفعت پرستانه بر امل تعقيب ايدن آوروپا پولتيقه سنك بتون دصائسنى ، بتون معاملات حقوق شكناهنه سنى لسان نفرين ايله ياد ايدرك بزي بو فلاكتاره ، بزي بو مصيبتلره بيله بيله گرفتار ايدن . . وطنزك خاك پاك مقصدنى ، اجداد، زك فانلر دو كورك فتح ايلدكلرى ممالكى دشمنلره غصب ايتدبيرن ادارهء سابقهء رذيلهء لعنت خوران اولمقدين . . آنك هر فرد لئىمنى قىللمز دلخون اولر ق ياد و تلعين ايتمكدين بشقه چاره قالمادى .

نصل تلعين ايتميه لم كه، آوروپانك صرف قوت و منفعت اوزرينه تاسس ايدن غدار پولتيقه سى، چينده خانمانلر سوندر ديكى . . بالقانلرده اسلام قارداشلر مزي، معصوم اولاد لرمزى خون شهادت ايچنك پريشان برافديقى . . وطنمز ، ادارهء رذيله اركانك نامين سفاهت و رذالنى اخورنك صرف اولنان پاره لر بوزندن متوالى صدمانه گرفتار اولديقى . . اولادلرمز تنوير افكار ايتميسين، وطذك فلاكتلرينى آكلاما سامين، ديبه ال برلكيله هر درلودسيسه لر، جنابنلر ارتكاب ايلديكى . . اولاد وطن زندان كوشه لرنك سنه لر چه سوز مين سفالت اولارق «عدالت» ديبه فر باد ايلديكى زمان . . بو فاجعهء حكومتى بر نظر بصيرتكارانه ايله تماشا ايدن بلغارستان،

اردو سنی تنسیق ایلیوری، تجارتی توسع،
 زراعتی تزیید ایلیوردی . بلغارستانک
 هر گوشه سنده او درجه بر فعالیت، او درجه
 بر مساعی ابراز اولتیوردی که، بلغار عسکر لاری
 آوروپا عسکر لاری درجه سنده بر انتظام نام
 ایله حدود بویلرنده رفاه سکون ایچنده یاشار
 لرکن، اداره سابقه ننگ باز بجه ظلم و استبدادی
 اولان زوالی عسکر لار من ماکدونیا طاغرانده
 بیر ترقی پانطالونلو، ایله لیمه البسه لرله آج و بی
 علاج، معاش و مرآتین محروم، بیتاب و
 پریشان طاغران اوزرنده یاتیور . انلرک سقبل
 و پریشان عائله لاری بشقه بر استبدادک، بشقه
 بر ظلمک بار کران قهری آلتنده از یلیوردی،
 وطنک دوچار اولدیغی بو فلاکتلر، اولاد
 وطنک گرفتار اولدیغی بو مصیبتلر، انلر ایچون
 دفع بلا قیلندن تلقی ایلیوری . شهید اولان
 عسکر لار منک خون معصومی غدار یوره کلرنک
 هیچ بر اثر مرحمت تولید ایتمیوردی .

هیچ دوشونمیورار دی که، بو کون پای
 دشمن آلتنده از یلن طوپر افلرده اجدامزک
 مقدس کیمکلری از یلیور . . هیچ دوشونمیور .
 لردی که، بو کون اولاد وطنه فارشی استعمال
 ایلدکاری و سائط انقراضیه فارشیسنده سلاح
 سطوتنی حاضر لایان دشمنلر وطنک قلب
 معصومی اوزرینه خنجر دنائت صاپلامق
 ایچون حاضر لانیوردی . بز بو حاضر لاری
 ادراک ایده جک . . بز زماندن استفاده ایله
 چک . بز اوتوز اوج سنه دوام ایدن مطام
 اثناسنده قوتیزی اکساب ایده رک وطنیزی
 هر درلو حقارتلردن صیانت ایله چک . . چالیشنه
 چق، ترفی ایده چک . . اوله جک . بنه وطنمزک
 حیثیتی محافظه ایلیه جکدک . فقط سن، سن !
 ای بتون ظلمی ایله، بتون قهر یله ملنی کریوه

انقراضه طوغری یووور لایغه چالیشان اداره
 مستبک! ایشته، بتون مانک لسان حمینده تر جهان
 اولارق سویلیورم : سن بز ی محو ایتمک، سن
 سن بز ی پریشان ایلمک، سن بر م موجودیت
 ملیه بز ی تهسک لار ایچنده بر افدک . . فقط
 الله ده سنی پریشان ایتمی !

هیچ دوشونمیور میدک که، بو کون هیچ
 بر اثر ترجم حس ایندن پارچه پارچه ترک
 ایتمیکک یرلر، شانلی پادشاهلر یتمک شمشیر
 سطوتی، قهر مان اجدامزک خون جلادتی،
 عثمانلی نامکک طنطنه و مهابتی ایله فتح ایلمشدی
 هیچ دوشونمیور میدک که، سلسله سلاطین
 ایچنده بر نام بلند افتخار بر افان مراد خداوند
 کار، روم ایلمکک واسع اقلیم لری قانلر
 دو کهرک فتح ایتمش . . فاتح نامدار بوسنه ننگ
 بالچین طاغرانده کر نلر جه قطع مراحل ایتمک
 یاره لی وجودی، حمیتلی سینه سی ایله بو
 خطه واسعه بی بیک در لو مشقتلر، اذیتلرله
 فتح ایلمشدی .

ایشته بو کون، دها بر چوق یرلر من
 کبی بو طوپر افلری ده مدھش بر استبدادک
 نتیجه ایله سی اولارق غائب ایتمک . فقط
 امین اولملی بز که، بو ضیاع بزم ایچون صوگ
 ضیاع اولاجق . . اللهک عون ونصرتی، ملک
 سعی وغیرتی، ثبات ومقاومتی، تزیید قوتی
 ایله بونلر کاملاً نلافی ایلیل چکدر .

بلغارستانک معاهدات منعقد به کلیاً منافی
 اولان شو حرکتنه فارشی بتون عثمانیلرک
 ارافه خون حمیت ایله جکلرنه . . وطنک
 شرف حیثیتی مدافعه ایچون هر درلو فداکار
 لغی اختیار ایله جکلرینه قطعاً شبهه ایلیل من .
 هر یقنی، پک شانلی، پک پارلاق بر
 صورتده استحصالی ایندن بر ملک مدافعه حق

بناء عليه بو كون بتون ملتك، بتون اولادوطنك آتی حریت مزی، سعادت مستقبله مزی، دوشونهرك تعقیب ایده چکی مسلك سلامت، حیثیت ملیه مزی محافظه ایله برابر نتیجه، الیمه سی مشکوك ومهم بر غلبان بی فائزیه قاپیلیمه برق احوالی دور ودرارز ند قی-ق ایتمك . ملتک رفاه وسعادتنی بتون مسؤلینی ایله تکفل ایدن قاپینه نك نتیجه اجرا آتی، تاثيرات خارجه نك صورت ورودینی نظر دفته آلرق کمال جدیت وتاعنی ایله حرکت ایلمکدر.

بو کون بتون دولتله نژدنده، بتون انسانیت نظرندانه انکار اولونماز بر حقیقت واردرکه، اوده پامال ایلمش بر حق، تجاوز اولونمش بر معاهده در . بو حقیقی مدافعه ایتمک عثمانلیلرک وظیفه سی، بو معاهده نك بتون احکامنی تطبیق ایلمک ده اكا امضالرینی وضع ایدن حکومتلرک ائک مهم بر وظیفه ناموسکار انه سیدر . بر دولتک امضاسی شرف وناموس ایله بوردر . و بو شرفی محافظه ایتمک بر دولتک وظیفه شرف و حیثیتندن معدوددر .

عثمانلیلر شمدی یه قدر صرف فوتوسز لکاری، صرف ترقیات عصره توفیق حرکت ایتمه ملری یوزندن بو کبی حقسزلقلره پک چوق دفعه لر گرفتار اولمشلر . فقط هیچ برندن ده عبرتبین اولما مشلر در . بو کون بلغارلرک حرکت غاصبانلاری، اوتوز اوچ سنه دن بری حاضرلانا ب برپولتیقه نك نتیجه سی، اوتوز اوچ سنه دن بری بسله نن املرک نتایجیدر .

بلغارلرک پکانه ، املی ، ما کیدونیا ده جنسیت پولتیقه سی تعقیب ایدرک آباستفانوس

وحریتنده قادر اولاجی شبهه سز وطبیعی بر کیفیتدر . فقط بر حربك نتایجنی، غلبان مسله اجرا اولون چق ملی بر حرکت جنکاورانه نك بتون عواقبنی ادراك ایچون سوابق تاریخیه بی ده نظر دقتدن دور طوتماق اقتضا ایدر .

* *

«عثمانلیلر ن زمانه که روم ایلمه کهدیلر، شرق مسئله سی ده اوزماندن اعتبارا باشلادی» طرزنده اداره افکار ایدن آلبر سورهل بیوک بر حقیقت بیان ایلمشدر .

بو حقیقت بزه شونی اخطار اییدیور که ، عثمانلیلر روم ایلمه کچر کچمز بتون حکومتلر کندیلرینه دشمن اولمشلر . بتون حکومتلر عثمانلی صلاحنی قیرمق ایچون اولانجه غیرتاریله صرف مسامه ای ایلمشدر . بو کون آوروپا پولتیقه سی صرف قوت اوزرینه موسسدر . حق، فونک معنای حقیقی سیدر . حقوقنی محافظه ایتمک ایسته یین بر ملت ، اولا فوننی محافظه ایلمکی بلملیدر .

فوننی محافظه ایده مین بر ملت ، بتون حقوقندن محروم دیلمکدر . تاریخ ، بو حقیقت الیمه بی بزه پک چوق مثاللرله کوستر مشدر . بو کون بز بو مثاللری کاملا تخطر ایتملی، هر برندن نتایج معقوله استخراج ایلملی یز . کلخانه خط هابونی وطنک هر گوشه سنک بر رفاه وسعادت تولیدینی کافل بر قوه معنوی حالنده وطنک کافه عروق حیاتبه سنه سرپان ایده چکی بر صروده روسیه حکومتی بهانه لر ایجاد ایبرک قریم سفرینی میدانه چیقارمش . . مدحت پاشانک همت حریت پرورانه سیله تطبیق اولنا ابلک قانون اساسی ۹۳ حرب مشومبله پریشان اولمشدر .

بوقوتی نامین ایتمک . بوقوتی نافع
و پایدار بر صورتده صرف واستعمال ایده
بلمکده انجق وطنک بخرانی زمانارده،
بولتیقه مزک استنادسز دورارنده کمال احتیاط
وتائنی ابله حرکت ایدرک، ملتک آتی سعا
دتنی موقت بر فرما غلبانه فدا ایتمیدرک
موفق اولابیلیرز.

بوکون بتون عثمانیلیر، حقوق بین
الملله فارشی صریح بر تجاوز عد اولنان
بو حرکتدن فریاده ایلمکده حقلیدرلر. و بو
حق مدافعه ایچون بتون غیرت لرینی، بتون
غیرت وطنیلرینی صرف ایتمکدن هیچ
بر وقت کری طور میده جقلمدر.

فقط یالکیز بر حقیقته، بر حقیقت سیا
سیده وافق اولق ایچون صبر وتائنی
اظهار ایده جکر درکه: اوده عثمانیلیرک سو
اهوال ایچنده حرکت لرینی وسیله اتخاذ ایده
رک وقتبله هر درلو حقسن لقتدن کرنی طور
میان بعض حکومتلرک، بوکون بلا تفریق
جنس ومذهب بتون افراد تبعه بی نائل فیض
حریت ایتمکد چالبشان حر و عالیجناب ترکیه بیه
فارشی نه درلو بر مسسک انسانیت تعقیب
اید جکر بینی . امضالیرینک شرفنی محافظه
ایلمکی بر وظیفه ناموس عدایدن حکومتلرک
بو وظیفه مدنیه بی اجرا ده نه درجه بر غیرت
کوستر جکر بینی آکلامقدر. بو حقیقت آکلا
شلدقندن سوگره عثمانیلیر ایچون بکانه چاره
انتقام: چالبشوق . . متهادیا چالبشوق . دائما
چالبشوققدر .

«احمد رفیق»

معاهده سی احکامنی تطبیق ایتمک . آله لر
دکزی ساحلترینه قدر امتداد ایدن اراضین
جسیم بر بلغار قراللیقی تاسیس ایلمکدی .

فقط اعلان حریت، بو غاصبانه امللری
کلیا زیر وز بر ایتمش . . اداره سابقه ننگ
محافظه حقوق امرنده گئی سینه تساحی ابله
ذاتا مستقل بر حالده یاشایان بلغارستانه
اعلان استقلال ایتمکدن باشقه چاره قالماشدی.

کذا آوستریاده عین مقصدی، عین امل
استیلا کارانه بی تعقیب ایلمکدر. آوستریانک
بوکون تعقیب ایلمیکی مسسک، بسمارک بر
سیاست شیطنتکارانه ابله موقع تطبیقه قویدی
(در اناخ اوستن) یعنی شرقه طوغری تجاوز
پولتیقه سنک بر ما بعدی، بر ما بعد سیا
سیسیدر. فقط بو سیاستانک موقع تطبیقه وضعی
بر حقه، بر حق مشروع و صریحه مستند او
لمق ایجاب ایدر. آوروپا پولتیقه سی عثمانی
نلبیره فارشی استعمال اولندیغی وقت، هیچ
بر زمان بو حق نظر اعتباره آلماناش . . شرف
وانسانیتدن بحث ایدن آوروپا رجال سسیا
سبسی بو بیچاره ملتک بتون حقوقنی، بتون
حقوق و حیثیتنی پامال ایلمکد بر ذوق مخصوص
طویقه آلبشمشاردر.

فقط ملتز بو درس انتباهدن دائما
عبرت بین اولارق قوتنی ادا میده چالبشلی،
حقوق ذاتیه و سیاسیه سنی بالذات مدافعه ایده
جک قوای عسکریه و سیاسیه اکتساب ایلملید .
بز بوکون قطعیا قانع اولملی بزکه،
کندی کندیمزی مدافعه ایده جک، کندی
حیثیمتری کندی قوتوزله محافظه ایلمک متین
و پایدار بر حکومت عثمانیه تشکیل ایتمکده
آوروپا سیاستنه هیچ بر وقت اهتمام
ایده مبر .

تربيه و تعليم

انار دقتنه

(المقتطف مجله سندن ترجمه)

بو تاثيرينى نحو قبلهق آفر حالردندر .
خصوصا تربيه سز فاسد اخلاقي آنا و آندان
طوغوش بالار حنى بيوكلر الله تربيه قبلنسه
بيله كوچ حال ايله اصلاح اولنورلر . چونكه
سوء خلق وحسن خلق هم ده عصبى خسته
لكلر وراثتا كوچديكى فنا مصدق .

علماء تربيه ننگ ديديكينه كوره سوء
خلق بالانك آنا و آناسنده غنه يرلشمش ايسه
آفر اولسه ده بالانك كوكلنى بوز دقتن تازا
رتوب گوزل تربيه ويرمك ممكندر . اگر
بو بوز وخلق بالانك آنا و آناسندن اول بر
نيجه بوونلردن بيرواور نلاشوب، نامر چايوب
كيلمش ايسه كامل تربيه وادب ويرمك برنيجه
بوونلرغه غالباً صوز ليقده در . درست ؛
ناموس وراثت هر وقت بيوكلر ننگ و اخلاق
هيپده ايله متصف ذاتلر ننگ بالالرى تربيه لى
بولونى تليسر و شول قانون طبيعيدن
استفاده ايدوب ايگون ايگكانده
بخشى صاف آشلق ساچاور وزور نسلدن طو
غان قواوننى قيمت بهالر ايله صاتوب آلنور
ايسه ده بعضا بتونلاي كير وسنچه بولور، ايگو
ننى چوب باسار، قولونده ناچار هنر سز بالقوا
چقار . ايسته عوامنك اورمكوچ طوزاغى كى
اعتقادى بوزولور كيمر، سببى ده تيكشروب
قاراماز، تربيه ننگ اهميت و لزومندن واز
كچوب تربيه ننگ تاثيرينى ده اعتقاد ايتير . اما

بالايدى، سكر باشينه يتدى ايسه آنا
و آناسى تربيه و تعليم ايجون مكتب گه كوندور
هم بالانك تربيه سى مكتب گه كورگان كوندن
باشلانور، ديه اعتقاد ايدر هم ده مكتب گه
ايلتوب قوبو ايله سعادت ايشكلرى، جنت تور
لرى اچلدى و معلم افندى كيم اولسه اولسون
ادب و تربيه طوندروب بيره چك برذات،
ديه ظن ايلر . حالهوكه بالانك اولك تربيه
سى مكتب گه كيلودن بر نيجه بيدلر اول اوينك
باشلانر . اوينده ايكان آناسينك افعال و حرڪاتى
آناسينك پوزنده گى علامتلر، برادر و عمشيره
لرينك كوز قارالرى هم ده باقچه و اورام
لزده كورگان و ايشتكاي سوزلرى همه سى
بالانك درس ايدر . ديمك كه : بالانك اوى،
اخلاقينك توزوكلگنه، عواطفنى تربيه ايدوگه
اولگى مدرسه در .

يدى سكر باشينه قدر تربيه و اخلاقنه
اعتنا قبلنمغان، افعال و حرڪاتى لازمجه تيكشور
ايگان بالالرى مكتب و مدرسه نك توزه توى
غابت آفر در طبيببارنك تجربه سينه كوره
اوج ياشلرنده گى بر بالا، كورگان و ايشتكاي
سوزلردن شول قدر اثرلنه در كه، صوكلندن

آنلرننگ بورنكلب جيهش دولتلىرىنى طوبراق اورنبنه طوز دروب آچ، بالانچاق و يغان بالالر همه سى سؤ تريبه و ياخود تريبه ده مساهله نتيجه سى ايدىكنى بىغشى بيلوب بالاننگ طوغان كونندن تريبه سنه اهتنا قيلمق فرضدر.
مترجم: ق. اگرچى

مزايد و محابره

(۱) شهرندن:

«نور اليقين» كتابنده ۲۶ نهى بيت قران باصمه سنده «انجيل بر نابا» ديه بر جمله وار. بو نه سوزدر؟ جوابنى «شورا» ده پازمئنگز موجودر.

(۲) «آلماتا» شهرندن:

آسيباى وسطاده مفتى و شيع الاسلام نصب ايتنك مسئلهسى مذاكره اولدور. تركستان و هموما آسيباى وسطاده اولان مسلمانلرننگ اوز لرينه مستقل صورته مفتى و دارالقضالرى اولمق مناسبه بدير، ياخود ايلكدين اولان مفتىكلرننگ بوسينه تسامع اولمقلىرى استقباللىرى ايجون خبرلى ظن اولنمقده بدير؟ اوشبو طوغورده «شورا» ده جواب و بىرلور اولسه بو طرف مسلمانلرى ايجون خير خواهلىق كوسترلمش اولور. «معلم كريم قارى»

«شورا ۱»: - بزنجى سؤال ايجون جواب

اولرق كيله چك نومبرده بر مقاله اولور، ايكنجى سؤال حقنده مسئلهنى اطرافلجه بيلوچيلر ننگ جوابلرى ايجون «شورا» ننگ بيتلرى آچيقدر. تجربه اهللرى مرحمت بپورسونلر!

بر آز انصاف ايدك، بويل استثنالار قاعده كليه كه ضررى ويرر؟ البته و يرمز، حالبوكه، فسور ايجوننده دكل، ايجونچيده همه قولوننگ مر بيسنده ايدىكى بر آز ملا حظه ايدنلر كه معلوم اولور. ايجون ساچوده، صوغاروده، حيوان تريبه سنده بر نيجه شرطلر واردر كه، بو شرطلرغه رهايت ايدلمز ايسه بىغشى اور لوق ضعيفلشور، ايجونلك بر باد اولور؛ قولونده (آناسى نه قدر بىغشى ماقتاوى اولسون) هنرسر يالقاور اوسار، طبيعتده موروث حسن تريبه عالم وجودكه چقا آلماز.

اوشنداق بالاننگ تريبه سنه اهتنا ايدلمز ايسه و ياخود فنا خلقلى آدملر طرفندن تريبه ايدلور ايسه (آتا و آناسى نه قدر بيوك و حسن اخلاق صاحب اولسون) بوزوق اوسار و رافته كوچمش بىغشيلق كومه ولوب قالور. مغلوب اولور.

حرمنوا آنا! بوسوزلورنى سوزلر بيكر ك دفت ايل دگلا كز! چونكه، آنالر هر وقت اوبن طوروب بالالرننگ تريبه اموزينه دقت ايتيه آلميه چقلرندن، بو بيوك وظيفه بتون علماء تريبه ننگ اتفاقى ايل سز ننگ الكركه طابشرامشور. بو محبت يمشلكنى حكمت، فطانت ايل تريبه قيلو قليبنه غيرت، متانت، شجاعت، صداقت اور لغنى ساچوب احوال و حركاننى كامل دقت ايل مراقبه قيلو، ينه سزك بور چكزدره بالا قاشنده انا بئلى بنده سسنگ! بالاننگ اولنگى مدرسه سى سنگ قوجاغك، اولنگى درسیده سنگ آغز گن توكلگان سوزلر و سنگ كوستر مش فعلملر كدر. بالاننگ تريبه سنده بر دقبه اهمال (عاذالله) منگو يوز قارالوغنه سبب اوله چقدر. يالقاور، اشلكسز، عصبان روحيله اوسمش، ياوز خلقلى، ناچار طبيعتلى، آدملر آنا و آنا سسنگ شرافت، و حيشيتلر ينى بر باد ايتوب

اشعار

پوشکین نك و فاتینه

(روس شاعر لرندن مشهور «لیرمونتنی» نك، اوزینی برنچی دفعه اولارق عالمگه تانتمش اولان اوشبو نامدهگی مرثیه سندن مقتبس .)

اولدی شاعر، بولدی هلاک بوق اورنغه ،
 کردی گورگه ، قوچدی لحد ، اوچدی بخت ،
 کوکره گینی صافی قورغاشین یالاب کیتکاج :
 قاره بالچق شاعر ایچون بولدی نخت .
 واق اشلرنک خورلقن کوره آلمای ،
 غیورانیه باش کوتاروب عالی شاعر ،
 « فلک » گه قارشى طوردی عادتینجه ،
 قزغانمادی عزیز جاننى . . . اولدی ! حاضر .
 اولدی ایندی ! . . . نی ایچون بولای شاولاو ،
 نیگه کیره ک مرثیه ایتو ، یغلاو ، صزلاو
 یازمش کیلوب ، تدبیر یورنکاج ظالم فلک :
 فائده سز بیت هر تورلی ماقتاب برلاو !
 سز توگلمی ؟ اول حالده هر لحظه ده
 حسد ایله کوره آلمای حر قوه سن ،
 یونگان اوتقه اوچقون صالوب ، مای طامزوب ،
 آغزلاوغه یاردم اینکان بول کره سن .
 طوی اینکیز ! شادلانکیز ، کولوشکیز !
 مقصوده بوا دی ؛ یکلدی دشمانکیز ،
 اوشبو صوگفی جبرلرنی بوکلی آلمای :
 گورگه کردی . مقبول بولسون قربانکیز !
 حقن تابدی : ملعون بولدی « قانلی » ده .
 یوقدر نجات ، بوق فوتولو ایندی آکزار ،
 اوت آلمایان کبی فولنده « پیستولیت »
 بانا بوره ک ، تیبه کوکره ک ئله نی بار .
 قالمه حیران ای برادر ! بوکا برده
 بوندای اشلر آرا تیره بولا بزدده ،

بخت، نخت اوچیلرین اوستیزگه
 « بخت فوشی » جزا ایچون ساچکان بزگه .
 اول خائن بزنی اوزینه یات ایتدی ،
 بزنگ شوکت بولدزینه حسد ایتدی ؛
 عادت ، اخلاق ، بزمزنی یات کورگانگه ،
 چهل مزنی عنادانه تحقیر ایتدی .
 بولسه کیرهك اشلمگان عقلی برده ،
 « غبی » لکدن عاجز بولغان شوکا کوره
 (جاهل بولغان ، معنوی صوقر بولغان ،
 آکسز بولغان) قول کوتارگان شوکا کوره .

**

اولده کردی قاره برگه ، تلسز غیرت -
 طوزاغینه اسیر بولغان شاعر کبی ،
 قویینه آلدی هر ایکسین بو پرشاری ،
 بولسه لرده برر سلطان فاخر کبی .
 شاد لقی ، راحت کوننی ترک ایتوب -
 بو دنیاغه نیک کبلگانن بلهسی ایدی ؟
 مفتونلک یالغونینه ، کوره طوروب -
 اوز روحینی نیک یاققان صوراسی ایدی ؟
 وجدان بلماس ناملرغه ، نی سبیدن -
 قولن بیروب حبلرگه اشاندی ایکان ؟
 « هلاک ایتار » آخرنلک « اوز دوستینی »
 دیکان سوزنی نیک براویلاب بافادی ایکان ؟
 آنی بیت ، صی باشدن معصوم چاقدن
 هر برکشی تحسین ایله ماقتا دیلر!
 آخرنده گل ساچکن اوزوب طاشلاب -
 باشینه یالغان ناچنی قابلا دیلر .
 زهرلندی آنک آخر امیداری ،
 جهالمنک غدارینی آچسندن ،
 اک نهایت طاشلاب کیتدی بو عالمی
 « آلدانغان انابت » لر قایغیسندن ،

طوقنادی ایندی - بوندن صوڭ ایشتماس
- طاوشلری نظیرسز شعرلرنڭ ؛
قاراڭغی شول شاعرنڭ ایندی اوری ،
یوزاغن باق قوه ، آغز ، فیکرلرنڭ !

**
*

نیعال سزده ؟ مشهور خسیس آنالرنڭ
اویات بلماس متکبر بالالاری ،
اویناب مظلوم نسللرنڭ بغنی ایله -
کون کوروچی آغالری دانالری !
تزلنگان جلاد تهنی فارشومنده :
اخلاف « عوج این عنق » بیت سز !
طوغری حکم - حقیقنی کوز قاراودن
سکوت که مجبور اینکان خلق بیت سز !
بار بیت ئلی اونوتماکز ! ای فاسقلر !
آدمزده عدل حکم - ماکم عادل ،
اول بارلق اش ، فیکرنی بلوب طوره
نوگل اول ، آلتون کوش مالغه مائل .
بلکه همان عیبارسز مظلوملرنی ،
لکن ایندی اول مینوتده فائده اینهاس :
بارچه گزنگ حرام قاره فانی ایله
یوساگزده شاعرنڭ حق فانی کینماس .

۰۲۰۲

یقین کورگان کشلرم
بو کونلرده صدو اولدی .
سویلرگان سوزلری دائم
بو ملت گه آغو اولدی .
آلارچه کیرهك اولترمق :
... صوفلیق صانوب
فزو کونده جلی بورك
کیوب نیر صاصیغه باتوب .

تقریریں

لطائف

«اوزان شرعیہ فی اوزان
عصریہ گہ تطبیق»

درہم و دینار، شریعت لسانندہ وارد
اولوب، زکات، مہر، حدود کبی، شیلرنگ
بعضارندن عبارت اولان حقلر بونلرنی
بیلورگہ توفی ایته در.

مشہور مؤرخ ابن خلدون: «شرعی
اولان دینار و شرعی اولان درہم مقداری،
صحابہ و تابعینلر عصر تک معلوم ایسی. عبد
الملك بن مروان، ذہنا. معلوم اولان اوشبو
اولچاولرنی حسی صور تک معلوم ایوب،
اصحاب عصر تک معلوم اولان اولچاولرگہ
تطبیق ایتمک درہم و دینار لر صوفردی،
بونندن صوکلر اوشبو بولنی ترک اپندیلر؛
هر بر حکومتہ ایستدیکلری اولچاولر ایله
درہم و دینار صوغولورغہ باشلانندی» دیور.
ایشته بو چہندن اوستلرینہ زکات لازم اولا
حق کیسه لر و تعلیم مقامندہ اولان ذاتلر
ایچون اصحاب عصر تک معلوم اولان دینار
و درہم لرنگ اولچاولریننی بیلوب، آرامزده
مستعمل اولان اولچاولرگہ تطبیق ایتمک
لازم برشیدر. اوشبو اہمیتلی مسئلہ حقندہ
بونندن اونبش و بکرمی بیللر مقدم باصلمش
«هدیۃ الصلوک» نام کتاب طرفینہ بعض
بر قاعدہ لر یازلمش ایسه ده مفصل صور تک
دگل ایسی. شمدی بسو پردہ اسمیننی ذکر
ایتدی کمز رسالہ ده اوشبو مسئلہ حاجت مقدار
ندہ تفصیل ایلمشدر. صاحبی مدرسہ محمدیہ
معلمارندن طاهر افندی القاینی در.

فورطہ سببندن بر کویہہ ایچینہ صوطولارغہ
باشلا دیغندہ ایچندہ اولان خلقلر ندرلر ایتور
گہ و عزیزلردن باردم صواب قچقرغہ، آغلارغہ
باشلامشلر. بو حالنی کورمش فیدوان خلقلرغہ خطاب
ایدرک: «ای قارنداشلر! معاملہ کزگہ بر دیسه
چکم یوق، فقط بویل بلالره قارشو اک زیادہ
یاردم ویرمکدہ اولان عزیز ایشته بودر،
بونندن استمداد ایتمہ لم!» دیہ ناصوصنی
کومستروب صوفی نوکدررگہ کرشمشدر.

آدوا قاتلردن بری شعر سویلرگہ هوس
ایدر و کوچلانونب اولسده بعض بر شیلر ایجاد
ایدوب بازار ایش. شعرلرینک نہ مرتبہ ده
اولدیغنی بیلور ایچون بر شاعرہ کومتردیکنک،
شاعر: «بو کبی شعرلر سوبلامادیکک حالہ
اصلغہ می محکوم اولدک؟!» دیہ جواب و بر
مش.

اویونچی قزلردن بری اک ابلک مرتبہ اولورق
تیاترودہ اوینامش ایسه ده خلق طرفندن هیچ
تعسین ایلمامش. اویون تمام اولدیغنی صوکل
مذکورہ قز خلق غہ خطاب ایدرک: «اگرده
ایرته گدہ خلق تعسین ایدرک درجہ ده اوینار
اولامامش، تیاتردہ اوینار ایچون دیہ حاضرلمش
کولما کلرمی یاندررم» دیبش. ایکنچی کونده
اوینامش، فقط خلقلر تعسین یرینہ اوستندہ
جہلمسی برر صوات شریپی آتمشدر.

۴

چین ایمپراطورلارندن بری تاریخ یازوچی
بر آدمه: «بنم حقمده هیج شسی یازمه!»
دیدیکنده تاریخ یازوچی ده شول ساعت ایله
دفترنی آلوب یازمه باشلامش. ایمپراطورنه
شی یازدیغنی صوردیغنده: «سزنگ اوش-بو
امرگزی تاریخ کتابمه یازدم!» دیمش.

۵

خوستیانلرنک روحانیلردن بری پاپالق
منصبنه انتخاب ایلدیکی صوگ تبریکینه وارمش
روحانیلردن بری ده پاپاغه: «پاپالق
تختینه ایاوردگنز! بیوک آدمار اطرافنک طو
غری سویلاوچیلر دگل بلکه آلداب یومالاب
یوروچیلر طری اولوق عادتدر. بو کون ایسه
طوغری سوز ایشده چک کونگنک الگ آخریدر.
بیوک آدم اولدگنز، فقط غایت جاهل ولباقتمسز
بر آدم ایدگنز، ایشته بو طوغری برسوز
در، لکن بونی تکرار ایشتهاز سز!» دیمشدر.

۶

بورچلی بر آدمنگ: «ای ربم! بور
چلرمی نابشروب بتردیکم وقت فه قدر
عمرمه فرصت ویر!» دبه نیلاک ایتدیکنی
ایشدن ایله شی: «دنباده منگو طورمق فکر
نده ایمشسین!» دیمش.

۷

فسفه بویلی بر آدمنگ اوزون بر قلچ
آصوب واردیغنی کورمش بر شوخ آدم
اوزینگ ایله شلرینه: «بو آدمنی قلچ فه
ایمشلر!» دیمش.

۸

بر محر طرفندن یازلمش کولکو، پارپو
تباترنده اوینالدیغی وقت خلق طرفندن هیج
پاراتلامش وبالاتفاق سزغررغه باشلامش،
گورلتی قوبارمش. پالیتسه کروب بوناوشنگ
سببی کیملر؟ دبه صورادیغنده بریسی ده
لوجه ده ایاوروچی محسرنی تورتوب
کوسترمش.

۹

اهلیتسز بر شاعر، اوزینگ تصنیف ایلمش
اوزون بر قصیده سیننی بر بنه اوقوب بر ایکی
گنه بیت قالدیغی صوگ: «قانغی بیتلرم بیگرک
خوشگزه کندی عجب!» دبه صورمش. دکلاب
طوروچی ده: «خوشمه کیده چک درجه ده
مرغوب بیت هنوز چیممادی، احتمالکه اوقوبه
چقلمک آراسنده اولور» دبه جواب ویردی.

۱۰

بریسی سفاهت واسراف ایله مبتلا اولان
اوغلینی شلنه ایدوب: «بتون دنبادن حتی
شیطانندن ده بورچ آلمش ایمشسین!» دیدیکنک
اوغلی ده: «یا گلشدک! بورچ آلمادیغم بر کیسه
وار ایسه اولده شیطاندر!» دبه جواب ویرمش.

۱۱

حکیملردن بری بر توره نی مدح ایدر
ایدی. مجلسده اولانلردن بری: «سز توره نی
مدح ایدر سز، فقط توره، سزنی ذم ایلر!»
دیدیکنک اونه گی آدم ده: «هر ایکنزنگ ده
یا گلشمقلمغز احتمالدر!» دیمش.

۱۲

نهایت درجه ده آچه غه محتاج اولان بر مسافر، نعمت الله حاجی حضورینه کروب ۵ صوم آچه صورمش . ابو الاسخیا اولان حاجی بوگئا ۱۰ صوم چیقاروب ویردیکنک مسافرده تشکر لر ایدوب باسه چندن توشدیکنده شهاد لغندن ایکی اوچ باسقیچده برگنه آدلاب نوشار گه باشلامش ده یوز توبان یقلوب توشوب بورنلری قاناامش . بونی بیلوب حاجی یوکروب چیقدیغنده مسافر: «حاجی ائندی! برنی صورا وچی غه هیچ وقت ایکینی ویرمهگز! اهنمال که برر سینک وفاتنه سبب اولورسز!» دیمش .

سؤجه

♦♦ یاپونلر ، بالالرینه هر ایکی قول ایله یازو یازارغه اوگره درلر .
♦♦ یوزده اون ایگی آدمک اوک قولی صول قولندن بر آز اوزوندلر .
♦♦ یاپون بالالرینگ موینلرینه ، اسملری ، آنا و آنالرینگ نه برده طور دقلری یازلمش کاغذ اصلوق عادتدر . بونک سببندن آدا شوب یورمکده اولان بالالر یورنلرینه فایتار لور .
♦♦ پاریزده هر کون بکرمی میلیون شری پی بته در .
♦♦ کبچه و کوندلر طوناشندن یایان یورمکده اولان آدم ۳۲۸ کونده؛ آشفج یوردچی پوزد (اکستریبنی) ۴۰ کونده؛ داوش ایله قزو لقی ۳۲ ساعتده ، طوب یدر سی ۲۱ ساعتده؛

ضیاهم الکتریقی بر ثانبهنگ اونن برنده بر نوگراگن آیلانوب چیقارغه مکنر .
♦♦ کوز ایله کورلمکده اولان پولدزلرنک صانی ۶۰۰۰ عدد اولوب کوچلی تلسقوب ایله کورلمش لرنک صانی یوز میلیوندلر .
♦♦ اوشبو کونلرده فیلیپین جزیره سندی اولان «مانیله» شهرندن آمریقادا «نیویورق» شهرینه ساتسار اچرین ۶۰ بود آدم ساچی کتورلمشدر . بو ساچلر فیلیپین جزیره سنده هریت ایچون صوغشمش و صوگره ده حکومت طرفندن مغلوب ایدلوب اولدرلمش خلقلرنک باشلرندن کبسلوب آئمش ساچلر ایمش . آمریقا خانونلری و قزلری بو ساچلرنی صانوب آلوب باشلرینی زینتلاب یورچکلر در .
♦♦ ترکییاده اوزلری دگل حتی اسملرینی اولسون سویلامک بساق اولان اثرلر برر برر طبع اولنورغه باشلامشدر . بو جمله دن آوروپا فلاسفه سینک اوشبو اثرلری شمدی مطبعه لرده در :

(۱) اصول تربیه . انگلیز حکما سندن
هر برت سپنسرنگ . (۲) انگلیز حقنده مضبو طات . فرانسه حکما سندن ایپولیتته نگ .
(۳) فرانسه تاریخی . ویقتور دورئینگ
(۴) روسیه تاریخی . نانس دارالفنون معلم لرنندن رامبوننگ . (۵) روس مملکتنده .
(۶) سیبیریاده . (هر ایکیسی زول غراننگ اولوب اقوام ترکیه گه دائردر) . (۷) ماورای همان . بول بورزهنگ . (۸) منافع الروح . دوقتو گوستاولوبوننگ و غیرلر ،
♦♦ آمریقادا «سوفالس» اسمنده بر طلاق شهری وار . ایرندن آبرلاسی کلگان خانون و خانوندن آبرلاسی کلگان ایر بو شهرگه کلورلر . بونده اولان فاضی و حکمه لر پک

بوشكه، بچ ۵۰۰ صوم؛ آرسبيشيف ايسه ۳۰۰ صوم الادر. بونلرغه قاراغانده دفعه لر چه عقلی و آكلى اولان قارت ومقتدر محرر لر ايسه تاباغينه ۱۵۰ - ۲۰۰ صوم ابله اوطورا لر. بتون دنيا طرفندن قوه قلمبسه نالمنش اولان فيلسوف طولستوى مذکور محرر لر گه قاراغانده بر آيامشاه ايكن، اثر لرن بوش باصارغه بيره؛ آنچه آلسه ده، اثر لرى تگيلر نكندن آرزان بورى در. بو حال روس خلقتده اصل درست فكر و علويتكه محبت يوق؛ بلكه مودافه غنه ايارو بارلقينى كورساته.

• تيمر يول ايله بوروچيلر نك بوزده لوقسان ايكيسى اوچونچى اورنده بورمكه لر در.

•• بر ميليون خلقتن ۲۲۵ خاتون و ۱۸۲ اير بوز باشلرينه يتلر.

•• انگليز لر آراسنده ديوانه لى آرتوب طورا در. اوشبو بيل ينواري باشنده ۰۴۸ ۱۲۲۶ ديوانه وار ايدى. بونلر دن ۵۳ اير و ۲۰۴ خاتون عشق سببندن و ۱۳۷ اير ايله ۱۹۷ خا تون دين سببندن مجنون اولمشلر در.

ينگل آيردقلى ايجون خلقلر بونك كلور گه مجبور اوللر. هر وقت شهرده بونداى خاتونلر و بونداى ايرلر ۵۰۰ عدد مقدارنك اولوب طورادر. طلاق دعواسى قيلور ايجون بو شهرده ۹۰ كون طور مق شرطلر. آير اوچيلر كوب اولدغي نسبتنده بو شهرده طلاق اشلرى اوستونده طور وچى آداواكلرده پك كوبدر همه خدمت حقى پك كوب آلالر. آنك ايجون آمر يقاده فقير لر آراسنك طلاق يوق، بلكه بو حال الك باى طبقه لوده كوب اولدر. بونلر برده اشلامى يانلر، تونلر نى مجلسلرده، تياتر و فحش اورنلر نك يوروب، ايرلر ندى بخشى و خاتونلر ندى گوزللىرى كوروب اوز ايرلر نى و خاتونلر نى آبروغه لازم كورلر. شونك ايجون بونداى آدملر مقصودلر نى بولدر ايجون آنچه سنك طور ميلر. بو شهر نك نظامنه كوره غائب اولانلر نك ضرر لر نده، آنك طرفندن وكيل ياكه آداواكات اولمى طور وده حكم ايتنك درستدر. شونك ايجون طلاق اشلرى ده ينگل اوليق لازم كله در.

روس محرر لرى

روس محرر لردن اثر لرى ايجون الك قيمت آلوجى ماقسيم غورگى در. اثر لر ينك هر بر مطبوع تاباغينه ناسلر دن ۱۲۰۰ صوم آلا. آندن قالا باش محرر لبونيد آندرييف بولوب تاباغينى بيك صومغه سانادر. طو لسئوى فكر نچه حاضر گى باش محرر لر نك الك مقتدرى اولان قوپرين هر مطبوع تاباغينه ۸۰۰؛ كشينك شهبانى مسلر ن قوز خانوجى رومانلر محررى «ساللا فوب» ۵۰۰ صوم؛

تصحيح

اوشبو نومبرده ۳۱ نچى بيت برنچى باغانا «باشنده» ايراد ايتديكيناك سببى توشونه آلمادق» ديولش بر يوله مرتب خطاسى اوله رق شول بيتده ايكنچى باغانه آخري نه قويدلشدر همه اوشبو بيتده حاشييده اولان «نحاسية» سوزينى «نحاسية» ديه اوقورغه تيوشلى.

ناشر لرى: محمد شاكر و محمد ذا كوراميينقلر
محررى: رضاء الدين بن فخر الدين.

«كريموف» حسينوف و شركسى» نك مطبعسى اورنبورغده.